

T.C.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**CİNSİYET EŞİTLİĞİ ÇERÇEVESİNDE SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARININ (4,5,6,7) İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEREN KÜÇÜK KARACA

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ HATİCE GEDİK

AKSARAY 2022

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

CİNSİYET EŞİTLİĞİ ÇERÇEVESİNDE SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARININ (4,5,6,7) İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEREN KÜÇÜK KARACA

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ HATİCE GEDİK

AKSARAY 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin bütün hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (...) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Ceren
Soyadı : KÜÇÜK KARACA
Bölümü : Sosyal Bilgiler Eğitimi (Tezli Y.L.)
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Cinsiyet Eşitliği Çerçevesinde Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4,5,6,7) İncelenmesi

İngilizce adı: Analysis of Social Studies Textbooks (4,5,6,7) in the Framework of Gender Equality

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Ceren KÜÇÜK KARACA

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JURİ ONAY SAYFASI

Ceren KÜÇÜK KARACA tarafından hazırlanan "Cinsiyet Eşitliği Çerçevesinde Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4,5,6,7) İncelenmesi" başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: DR. Öğr. Üyesi Hatice GEDİK

İmza

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı / Aksaray Üniversitesi

.....

Üye: Prof. Dr. Halil TOKCAN

Sosyal Bilgiler Eğitimi / Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

.....

Üye: Doç. Dr. Tahsin YILDIRIM

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı / Aksaray Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi:28/04/2022

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nuntarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU

İmza

TEŞEKKÜR

Tezime yön veren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice GEDİK'e ve tez jürimde yer alarak çalışmamın daha iyi bir hale gelmesinde çok önemli katkılar sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Halil TOKCAN'a, Doç Dr. Tahsin YILDIRIM'a, Dr. Öğr. Üyesi Ünal ŞİMŞEK'e değerli fikir ve yönlendirmeleri için teşekkür ederim.

Seminer ve tez çalışmalarında benden her türlü yardımı esirgemeyen, yol gösteren arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Betül DEMİR'e teşekkürlerimi sunarım.

Bana hayatın her alanında destek olan babam Öğr. Gör. Musa KÜÇÜK'e, Annem Serap KÜÇÜK'e Kardeşim Hasan Ali KÜÇÜK'e ve tez çalışmam da beni motive eden sevgili eşim Ömer Faruk KARACA'ya da en içten teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

CEREN KÜÇÜK KARACA

AKSARAY, 2022

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
CİNSİYET EŞİTLİĞİ ÇERÇEVESİNDE SOSYAL BİLGİLER DERS
KİTAPLARININ (4,5,6,7) İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)
Ceren KÜÇÜK KARACA, Aksaray, 2022

ÖZET

Bu çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarındaki kazanım, konu ve görseller cinsiyet eşitliği çerçevesinde incelenmiş ve mevcut durum belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarıyla sınırlandırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kapsamında, 4-5-6 ve 7. sınıftan toplam 7 adet ders kitapları incelenmiştir. Verilerin toplanmasında içerik analizi yapılmıştır. İncelenen ders kitaplarında bireylerin cinsiyetlere göre “kadın” ve “erkek” sözcüklerinin yer alma sıklığı, bireylerin cinsiyetlerine göre mesleklerde yer alma sıklığı, bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak yer alma sıklığı, bireylerin cinsiyetlerine göre görsellerde yer alma sıklığı, bireylerin diğer alanlarda yer alma sıklığı cinsiyet eşitliği çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre metin ve görsellerde erkeklerin niceliksel olarak daha çok görünür olduğu, mesleklerde kadınların genellikle belli meslek grupları içerisinde ve erkeklerden daha yer verildiği, kadın bilim insanlarının erkek bilim insanlarına göre daha az yer bulduğu görülmüştür. Sonuç olarak ders kitaplarında kadınların erkeklere göre daha az yer bulduğu tespit edilmiştir.

Bilim Kodu: 11009

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Ders Kitabı, Cinsiyet, Cinsiyet Eşitliği, Kadın.

Sayfa Sayısı: 91

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hatice GEDİK.

AKSARAY UNIVERSITY
SOCIAL SCIENCES INSTITUTE
EXAMINATION OF SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS (4,5,6,7)
WITHIN THE FRAMEWORK OF GENDER EQUALITY
(Master's Thesis)
Ceren KÜÇÜK KARACA, Aksaray 2022

ABSTRACT

In this study, the achievements, topics and visuals in the social studies textbooks were examined within the framework of gender equality and the current situation was tried to be determined.

The research is limited to the social studies textbooks taught in the 2021-2022 academic year. Within the scope of document review, which is one of the qualitative research methods, a total of 7 textbooks from 4-5-6 and 7th grades were examined. Content analysis was performed in data collection. In the textbooks examined, the frequency of the words "female" and "man" according to gender, the frequency of individuals taking part in occupations according to their gender, the frequency of individuals taking place as scientists according to their gender, the frequency of individuals taking place in visuals according to their gender, the frequency of individuals taking place in professions according to their gender, The frequency of participation in the fields was examined within the framework of gender equality.

According to the findings obtained in the study, it has been seen that men are quantitatively more visible in texts and images, women are generally included in certain occupational groups and more than men in professions, and female scientists find less space than male scientists. As a result, it has been determined that women find less place in textbooks than men.

Science Code: 11009

Keywords: Social Studies, Textbook, Gender, Women.

Number of pages: 91

Advisor: Dr. Instructor Member Hatice GEDİK.

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	iv
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	v
JURİ ONAY SAYFASI	vi
TEŞEKKÜR	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	1
TABLolar LİSTESİ.....	1
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	3
KISALTMALAR LİSTESİ.....	1
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2 Problem Cümlesi	2
1.2.1 Alt Problemler	2
1.3Araştırmanın Amacı	4
1.4 Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6 Tanımlar.....	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2. 1. Sosyal Bilgiler Öğretimi	7
2.2. Ders Kitapları	10
2.3. Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik.....	11
2. 4. Aile ve Kadın.....	12
2. 5. İslam Öncesi Türk Devletlerinde Kadın	13
2. 6. İlk Türk İslam Devletlerinde Kadın	14
2. 7. Osmanlı Devleti'nde Kadın	15
2. 8. Millî Mücadele ve Cumhuriyet'le Beraber Türk Kadını	16
2. 9. İlgili Araştırmalar	17

BÖLÜM III	19
YÖNTEM.....	19
3.1 Araştırmanın Modeli.....	19
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi	20
3.3 Veri Kaynakları.....	21
3.4 Veri Toplama Araçları.....	21
BÖLÜM IV	22
BULGULAR ve YORUM.....	22
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	22
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	25
4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	31
4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	52
BÖLÜM V.....	61
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	61
5.1 Sonuç ve Tartışma	61
5.2 Öneriler	67
KAYNAKÇA	68
Tez Değerlendirme Formu	75

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları	9
Tablo 2:	Araştırmada İncelenen Sosyal Bilgiler Ders Kitapları	20
Tablo 3:	2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Dördüncü Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar	23
Tablo 4:	2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Beşinci Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar	24
Tablo 5:	2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Altıncı Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar	24
Tablo 6:	2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yedinci Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar	25
Tablo 7:	Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kitabında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri (f)	26
Tablo 8:	Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri	27
Tablo 9:	Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Bulunan Kadın-Erkek Mesleklerinin Yer Alma Sıklığı	27
Tablo 10:	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Bulunan Bilim İnsanları	28
Tablo 11:	Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı	32
Tablo 12:	Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri	32
Tablo 13:	Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri	33
Tablo 14:	Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Kadın-Erkek Mesleklerinin Yer Alma Sıklığı	34
Tablo 15:	Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bilim İnsanları	35

Tablo 16	Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı	36
Tablo 17	Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri	42
Tablo 18	Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri	43
Tablo 19	Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Kadın-Erkek Mesleklerinin Yer Alma Sıklığı	45
Tablo 20	Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bilim İnsanları	46
Tablo 21	Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı	46
Tablo 22	Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri	53
Tablo 23	Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri	54
Tablo 24	Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Bulunan Kadın-Erkek Mesleklerinin Yer Alma Sıklığı	55
Tablo 25	Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bilim İnsanları	57
Tablo 26	Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı	57

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 130)	29
Şekil 2	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S. 100)	30
Şekil 3	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S. 29)	30
Şekil 4	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S. 23)	31
Şekil 5	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S. 52)	31
Şekil 6	Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S. 57)	31
Şekil 7	Beşinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.108)	36
Şekil 8	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.131)	37
Şekil 9	Beşinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.136)	38
Şekil 10	Beşinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.181)	38
Şekil 11	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.104)	39
Şekil 12	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.105)	39
Şekil 13	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.129)	40
Şekil 14	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.130)	40
Şekil 15	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.11)	41
Şekil 16	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.172)	41
Şekil 17	Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.176)	42
Şekil 18	Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.138)	46
Şekil 19	Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.177)	47
Şekil 20	Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.36)	48
Şekil 21	Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.241)	48
Şekil 22	Altıncı Sınıf Meb Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.94)	49

Şekil 23	Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.151)	50
Şekil 24	Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.54-55)	50
Şekil 25	Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.63)	51
Şekil 26	Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.10)	51
Şekil 27	Altıncı Sınıf anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.185)	52
Şekil 28	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.178)	55
Şekil 29	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.147)	56
Şekil 30	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.120)	57
Şekil 31	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.65)	58
Şekil 32	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.66)	58
Şekil 33	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.69)	59
Şekil 34	Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.178)	60
Şekil 35	Yedinci Sınıf Ekoyay Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.131)	60
Şekil 36	Yedinci Sınıf Ekoyay Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.136)	61
Şekil 37	Yedinci Sınıf Ekoyay Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.133)	61

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

Akt: Aktaran

CEDAW: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi

EARGED: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

SBÖP: Sosyal Bilgiler Öğretim Programları

TDK: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölüm çerçevesinde araştırmanın problem durumu, alt problemleri, amacı, önemi ve konu ile ilgili tanımlar bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Sosyal bilgiler dersi sadece tarih ve coğrafya ile sınırlandırılacak bir ders değildir. İçerisinde sosyal bilim dallarından; antropoloji, arkeoloji, siyaset bilimi, hukuk, felsefe, sosyoloji vb. birçok konuyu içinde barındıran, bu nedenle de içeriği çok yönlü olan bir derstir. Sosyal bilgiler öğretmenleri bu bilimlerle ilgili bilgileri öğretim yöntem ve teknikleriyle birleştirerek öğrencilerine aktarırlar. Derslerini anlatırken de temel eğitim ve öğretim materyallerinden biri olan ders kitaplarından yararlanırlar (Akbaba, 2013).

Ders kitapları, yazılı olan kültürün eğitime aktarımıdır; bu nedenle ders kitaplarının tarihini yazının icadıyla beraber saymak doğru olacaktır. Eğitim ve öğretim sürecinde ders kitaplarının hazırlanmasındaki temel ilke onların bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere kazandırıp, rehber olmasıdır (Akbaba, 2013).

Kadın anlayışı geçmişten bugüne değişme göstermekte fakat istenilen noktaya ulaşamamıştır. Eğitim kuşkusuz kadının hayatında olumlu yönde ilerlemesini sağlayan en temel etkidir. Kadın eğitilmiş olunca gelecek nesillerin de eğitimine katkı sağlamakta ve diğer insanlarla da iletişim halinde olmaktadır (Yavuz, 2015).

Kadının toplumun vazgeçilmez bir ögesi olan kadının toplumdaki öneminin bireylere öğrenim hayatına başladıkları yıllardan itibaren kazandırılması gerekmektedir. Bu da öncelikle aile kurumunda ve daha sonra okullarda gerçekleşmektedir (Tatan, Demir, Haçat, 2020).

Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında, aile kurumunun toplumun temelini oluşturduğunu ve bireyler ile sosyal çevre arasındaki ilişkiyi inşa ettiğini söylemek mümkündür (Pehlivan, 2017). Aile toplumun, kadında ailenin yapı taşı olmuştur (Bars, 2014).

Tarihsel süreçte kadın algısı yaşadığı topluma, sosyo-ekonomik yapıya göre değişip dönüşerek yer almış ve günümüze kadar da belli aşamalardan geçmiştir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Dünyada birçok ülkenin genellikle kadınlarla ilgili konuları ve kadınların çıkarlarını ana politikaları içine dahil etmedikleri görülmektedir. Bunun yanında pek çok ülkede hala kadın erkek eşitliğini kabul etmeyen kanunların varlığı ile karşılaşmaktadır. Kadınların toplumun her tabakasında erkeklerle aynı ölçüde yer alamadığı aşikardır. 21. Yüzyıl Türkiye'sinde de durum kadınlar açısından çok farklı değildir. Kadınlar eğitim yönünden erkeklerden daha geride kalmakta ve tüm çabalara rağmen eşitsizlikler ve geri kalmışlıklar devam etmektedir (Özaydınlık, 2014).

Bu bağlamda cinsiyet eşitliği, kadın hakları konularının araştırma konusu olan sosyal bilgiler ders kitaplarında verilmesi büyük önem taşımaktadır.

1.2 Problem Cümlesi

Sosyal bilgiler ders kitaplarında 4,5,6 ve 7. sınıflarda cinsiyet eşitliği ne şekilde yer almıştır?

1.2.1 Alt Problemler

Bu kısımda problem durumu kapsamında alt problemlere yer verilmiştir.

1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (2018) kazanımlarındaki konular cinsiyet eşitliği çerçevesindeki ne şekilde yer almıştır?
2. Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesindeki bilgiler ne şekilde yer almıştır?
 - 2.1. Dördüncü sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre kadın- erkek sözcüğü ne şekilde yer almıştır?
 - 2.2. Dördüncü sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireyler cinsiyetlerine göre resimlerde ne şekilde yer almıştır?
 - 2.3. Dördüncü sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre meslekler de ne şekilde yer almıştır?
 - 2.4. Dördüncü sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak ne şekilde yer almıştır?

2.5. Dördüncü sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre diğer alanlarda ne şekilde yer almıştır?

3. Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesindeki bilgiler ne şekilde yer almıştır?

3.1. Beşinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre kadın- erkek sözcüğü ne şekilde yer almıştır?

3.2. Beşinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre resimlerde ne şekilde yer almıştır?

3.3. Beşinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre meslekler ne şekilde yer almıştır?

3.4. Beşinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak ne şekilde yer almıştır?

3.5. Beşinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre diğer alanlarda ne şekilde yer almıştır?

4. Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesindeki bilgiler ne şekilde yer almıştır?

4.1. Altıncı sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre kadın- erkek sözcüğü ne şekilde yer almıştır?

4.2. Altıncı sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre resimlerde ne şekilde yer almıştır?

4.3. Altıncı sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre meslekler ne şekilde yer almıştır?

4.4. Altıncı sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak ne şekilde yer almıştır?

4.5. Altıncı sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre diğer alanlarda ne şekilde yer almıştır?

5. Yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesindeki bilgiler ne şekilde yer almıştır?

5.1. Yedinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre kadın- erkek sözcüğü ne şekilde yer almıştır?

5.2. Yedinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre resimlerde ne şekilde yer almıştır?

5.3. Yedinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre meslekler ne şekilde yer almıştır?

5.4. Yedinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak ne şekilde yer almıştır?

5.5. Yedinci sınıf ders kitabında cinsiyet eşitliği çerçevesinde bireylerin cinsiyetlerine göre diğer alanlarda ne şekilde yer almıştır?

1.3 Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgiler dersi öncelikle topluma duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçladığından, kadın toplumdaki yeri ve öneminin kazandırılmasında başlıca rol üstlenen toplumsal içerikli bir derstir. Bireylerin yetiştirilmesinde çok önemli bir yeri olan okullarda cinsiyet eşitliği kavramının sosyal bilgiler ders kitaplarında nasıl ve ne şekilde yer aldığı büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede hem toplumdan etkilenen hem de toplumu etkileyen sosyal bilgiler dersi ders kitapları cinsiyet eşitliğinin şekillenmesinde son derece etkilidir (Tatan, Demir, Haçat, 2020).

Bu araştırmanın amacı, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında kullanılmakta olan MEB ve özel yayınevlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan metinlerde ve görsellerde kadın-erkek yer alma durumunu karşılaştırmalı olarak tespit etmektir.

1.4 Araştırmanın Önemi

Bir eğitim sürecinin özünü, içeriğini ve bilginin aktarılış biçimini, yorumlanması değerlendirilmesi cinsiyetçilik konusunda önemli noktalardandır (Helvacıoğlu, 1994).

Sosyal bilgiler program içeriğinin sunulduğu bilgi, ilke, tutum, inanç ve değer ağırlıklı olarak sunulduğu söylenebilir (Doğanay, 2004). Sosyal bilgiler, kültürel ve toplumsal mirasın devamlılığı noktasında bu bilgi ve becerilerle donatılmış bireyler yetiştirmek amacıyla (Öztürk ve Otluoğlu, 2003).

Kadın toplumun vazgeçilmez en önemli unsurlarındandır. Hangi toplumda hangi devirde olursa olsun, kadın her zaman önemli varlığı ile karşımıza çıkmaktadır. Kadın, binlerce yıl eskiden süregelen insanlığın varlığını geleceğe ulaştırandır (Göksel, 1988).

Kadın kendine has özellikleri ile toplumun fikir ve kültür mirasını inşa eden ve ayakta kalmasında önemli rol oynayanıdır (Kavuncu, 1999).

Bireylere erken yaşlardan itibaren eğitim-öğretim yolu ile kadının önemini kazandırmada sosyal bilgiler dersine önemli görevler düşmektedir. Bugünün çocukları yarının yetişkinleri olacağından, günümüzde artan kadın sorunlarına karşı bilinçli ve duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersi, ders kitapları ve öğretim programına nitelik açısından önem vermelidir. Kadının toplumdaki konumu küçük yaşlardan itibaren sosyal bilgiler eğitimi yolu ile kazandırılmalıdır.

Bu çalışma cinsiyet eşitliği çerçevesinde ders kitaplarındaki metin ve görseller dikkate alınarak ders kitaplarında nasıl yer aldığı gösterilmektedir. Farklı alanlarda kadın konulu çalışmaların çok olmasına rağmen eğitim alanında yeteri kadar kadın konulu çalışma olmadığı görülmüştür.

1.5. Sınırlılıklar

- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 28.05. 2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş TUNA Yayınevi tarafından yayımlanmış 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.
- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.04. 2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş MEB Yayınevi Tarafından yayımlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.
- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18. 04. 2019 tarih ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş ATA Yayınevi tarafından yayımlanan 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.
- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.04. 2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş MEB Yayınevi tarafından yayımlanan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.

- 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 24.06. 2019 tarih ve 15 sayılı kurul kararıyla ANADOL Yayınevi tarafından yayımlanan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.
- 2021- 2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.04. 2019 gün ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş MEB Yayınevi tarafından yayımlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.
- 2021- 2022 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18. 04. 2019 tarih ve 8 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş EKOYAY Yayınevi tarafından yayımlanan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabıyla sınırlıdır.
- Araştırma sosyal bilgiler ders kitaplarında cinsiyet eşitliğine yönelik bulgularla sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Sosyal bilgiler öğretimi: “İyi bir vatandaş olarak evrensel ve millî değerlerine sahip, program da yer alan becerileri hayatta uygulayabilen; farklı bilim dalları ile edindiği bilgilerle gelecekteki yaşamına dair sağlıklı bir yol çizebilen bireyler yetiştirmek amacıyla geliştirilmiş; kendini yenileyebilen dinamik ve kompleks bir çalışma alanıdır. “(Şimşek, 2012).

Ders kitapları: “Ders kitapları, ulusal müfredatta yer alan temel amaç ve hedeflere ulaşmak ve müfredatta yer alan kazanım, kavram, değer ve becerileri öğrencilere ulaştırmak amacı ile okullarda okutulan temel eğitim materyalidir. Son yıllarda artan teknoloji ile pek çok görsel, işitsel, basılı ve teknolojik öğretim aracı geliştirilmesine rağmen ders kitapları hala sınıflarda en çok kullanılan kaynaktır “(Woodward, 1993’ den akt. Doğan ve Torun, 2018).

Cinsiyet: “Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks “(TDK, [06.04.2022]).

Kadın: “Erişkin dişi insan, hatun, hatun kişi, Analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri olan “(TDK, [06.04.2022]).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Sosyal Bilgiler Öğretimi

İnsan, yaratılışı gereği öğrenmeye ve eğitime ihtiyacı olan bir varlıktır. Eğitimin modern tanımı, insanların davranışlarında belli başlı değişimler oluşturmaktır. Tyler, eğitimi “bireylerin davranış biçimleri değiştirme süreci” olarak tanımlamış ve bu tanım genel olarak kabul görmüştür (Tyler, 1949’ dan akt. Fidan, 1986).

Günümüzde toplumlar eğitime daha çok önem vermektedir ve bunun altında yatan en temel etken toplumun ve bireyin kendisinin eğitimle ilgili beklentilerinin fazlaşmasıdır. Bu beklentiler önceden nicelik ile ilgili iken zamanla niteliğe doğru evrilmiştir (Erdem, 2005).

Eğitim bireyi; iyi bir özyapıya, ahlaka ve toplumsal bilince sahip donanımlı vatandaşlar olarak yetiştirmeyi amaçlar. Dünyanın birçok yerinde bireylerin içinde yer aldığı toplumun değer yargılarını benimsenmesi istenir. Türk milli eğitimin amaçlarında yer alan hedeflere ulaşmak için; toplumsal bilince, kültüre ve değerlere sahip bireyleri yetiştirmede eğitim sistemimize önemli görevler düşmektedir (Ulusoy, 2007).

Eğitim programı, eğitimin tanımı gereği bireyde istenilen şekilde davranış değişikliği oluşturmak amacıyla yapılacak olan tüm aktiviteleri kapsayan planlar olarak görülmektedir. Eğitim programları okulların temelini oluşturmaktadır. Eğitim öğretim faaliyetlerinin yer aldığı okullarda yapılan tüm davranışlar eğitim programı kapsamı içerisinde şekillendirilir. Okul eğitiminin sistemli ve kademeli bir şekilde devam etmesi eğitim programı ile sağlanır (Erden ve Akman 2004).

Bu kapsamda eğitimin toplumsal işlevi ile en ilişkili ders olan sosyal bilgiler dersi “coğrafya, tarih, sosyoloji, hukuk, ekonomi, felsefe ve psikoloji gibi pek çok disipline ait içeriklerin sentezi ile oluşmuştur. “Böyle çok disiplinli yapısı nedeniyle multidisipliner bir ders olarak kabul edilir (Akpınar ve Aydemir, 2012).

Sosyal bilgiler; eğitim işlevi gören kurumlarda iyi bir insan ve mesuliyet sahibi vatandaş yetiştirmek maksadıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden oluşmuş, öğrencilere toplumsal yaşantı ilgili ana bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1997).

Sönmez'e (2012) göre "sosyal bilgiler, sosyal gerçeklerle özdeşim kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen diri bilgiler "dir.

Şimşek'e (2012) göre "iyi bir yurttaş olarak genel ve millî değerlere sahip, program da yer alan becerileri hayatta uygulayabilen; birçok bilim dalı ile edindiği bilgilerle ileriki hayatına dair düzgün bir yaşam planı oluşturabilen bireyler yetiştirmek amacıyla geliştirilmiş; kendini sürekli değişime tabi tutabilen, dinamik ve bütüncül bir çalışma alanıdır. "Şeklinde bir tanım ortaya koyarak sosyal bilgiler alanına yönelik bakış açısı oluşturmuştur.

"Sosyal bilgiler çeşitli sosyal bilim alanlarından kısa ve öz şekilde seçilmiş, öğrencilerin seviyelerine göre düzenlenmiş konuları kapsamakta ve öğrencileri hayata hazırlamaya çalışmaktadır. Sosyal bilgilerin iki temel ayırıcı özelliği vardır. Bunlar: iyi bir yurttaş olma yeterliliğini kazandırmak için olması; bütüncül, multidisipliner bir alan olmasıdır " (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler kavramı ABD'de ilk kez 1916 yılında sosyal olay ve olguları temele alan bir ders olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler ABD'de, dünyadaki gelişme gösteren siyasal ve sosyal olaylara ve eğitim akımlarına göre, çeşitli gelişmeler göstermiştir (Çatak, 2015).

Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin basite indirgenmiş halinden çıkıp, etkili vatandaşlık eğitimi amacıyla sosyal bilimleri entegre etmiş bir program halini almıştır. Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için disiplinler arası ve sosyal bilimler yaklaşımının farklı şekillerde yer aldığı ve ilgili bilgilerin süzülerek oluşturulduğu bir alan olarak sosyal bilgileri tanımlamıştır (NCSS, 1993).

Ülkemizde tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri 1968 yılına kadar sosyal bilgiler dersine ikame olarak okutulan derslerdir (Bebe ve Ünlü, 2012). 1968 yılında hazırlanan programda sosyal bilgiler dersi adı altında ve sosyal bilgiler anlayışına uygun bir içerikle bu konuların birleştirilmesi sağlanmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012). Bu ders 1973-1974 öğretim yılından başlayarak ortaokullarda yaygınlaşmıştır.

1985-1986 yılında okullarda sosyal bilgiler dersi kaldırılmış ve yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri konulmuştur. Daha sonra 1988-1999 öğretim yılından itibaren bu dersler sosyal bilgiler adı altında tekrar birleştirilmiştir (Turan, 2018; Turan, 2020).

2003'te Millî Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) 12438 sayılı kararı ile "Sosyal Bilgiler Özel Uzmanlık Komisyonu" kurulmuştur. Kurul; yapılandırmacı (oluşturmacı, inşacı) yaklaşımı temel alarak Sosyal Bilgiler Programı oluşturmuştur (Akdağ, 2012).

2005-2006 eğitim öğretim döneminden itibaren yeni bir program oluşturulmuş ve öğrenci merkezli anlayışa dayanan yeni müfredat programıyla birlikte Sosyal Bilgiler Programları (SBÖP) uygulanmıştır (Arı, Çavuş ve Sağlık, 2010; Akpınar ve Aydemir, 2012).

2018 yılında hazırlanmış olan, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulanmaya konulmuştur (Akarsu, Yılmaz ve Geçit, 2020; Ulu-Kalın, 2018).

2018 Sosyal Bilgiler Programı: " 21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü özümsemiş, temel demokratik ilkelerle donatılmış ve yaşadığı çevreye saygılı, insan haklarına karşı duyarlı, bilgiyi kendine özgü şekilde deneyimleyen, kültürünün farkında olup onu geleceğe aktaran, sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin uyguladıkları yöntem ve teknikleri kazanan, sosyal yaşamda aktif rollerinin farkında olan, üretebilen, haklarını ve sorumluluklarının farkında olup ona göre davranan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir " şeklinde bir vizyon oluşturmuştur (Bektaş, 2006, Öztürk ve Zayimoğlu-Öztürk, 2016;Yapıcı, 2006).

2018 Sosyal Bilgiler Programındaki öğrenme alanları aşağıdaki Tablo 1'de yer almaktadır:

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Öğrenme Alanları

	ÖĞRENME ALANLARI
1.	Birey ve Toplum
2.	Kültür ve Miras Öğrenme Alanı
3.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanı
4.	Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanı
5.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanı
6.	Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanı
7.	Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanı

2.2. Ders Kitapları

İnsanlığın yüzyıllar boyu oluşturduğu bilgi birikiminin geçmişten günümüze kadar aktarımında kitapların rolü büyüktür (Yılmaz, Seçken ve Morgil, 1998'den aktaran Kaya, 2019). Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler fark etmeksizin ders kitaplarını önemli ders araçları arasında görmektedir (EARGED, 2008).

Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde öğrencilere ücretsiz olarak devlet eli ile dağıtılması eskiye oranla öğrencilerin ders kitaplarına olan ulaşımını kolaylaştırmıştır (Aslan, Okumuş ve Koçoğlu, 2015). Ders kitaplarının ulaşılabilir olması, konuların sınıf düzeyine uygun olması, bu konuların görsel açıdan desteklenmesi, hedeflerin ulaşılabilir olması ve ölçülebilmesi ders kitaplarını daha kullanışlı hale getirmektedir (Göçer, 2008).

Eğitim-öğretim sisteminin temel ve vazgeçilmez ögesi ders kitaplarıdır. Öğrencilerin öğretim programlarında bulunan kazanımlara uygun olarak yetiştirilmesini amaçlayan dokümanlardır (Ünsal ve Güneş, 2002).

Ders kitapları, ülke müfredatında bulunan ulusal amaçlara ulaşmak ve içerikte yer alan kazanım, kavram, tutum, değer ve becerileri öğrencilere aktarmak amacı ile oluşturulan temel eğitim malzemesidir. Günümüzde pek çok teknolojik destekli öğretim aracı olmasına karşın ders kitapları hala eğitim ve öğretimde yaygın kullanılan materyal olmaya devam etmektedir (Woodward, 1993'ten aktaran Doğanay ve Torun, 2018).

Müfredatta yer alan içerik bilgilerine sahip ana materyal olan ders kitapları, öğretmenin daha etkili ders işleminde derste rolünü yerine getirmesine yardımcı olan, ne öğretileceği konusunda en kapsamlı içeriğe sahip vazgeçilmez ders aracıdır (Hussian, 2012'den aktaran Doğanay ve Torun, 2018).

Ders kitapları, müfredatın somut olarak yansımasıdır. Müfredattaki soyut ifadeler ders kitaplarında somutlaşmıştır. Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de eğitimciler tarafından temel ders aracı olarak benimsenip derslerde ana materyal olarak kullanılmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002).

Konuların öğretmen tarafından öğrenciye aktarılması ders kitapları aracılığı ile sağlanır (Gülersoy, 2012). Öğretimde öğretmenler derste yapılacak olan etkinlikleri, verilecek ödevleri vb. ders kitaplarından faydalanarak belirlemektedir. Tüm bunlar da ders kitaplarının önemini göstermektedir (Kılıç ve Seven, 2002).

Bilgiyi sistematik bir şekilde öğrenciye aktarma, öğrencinin kendi başına öğrenebilmesini sağlama ders kitapları aracılığıyla olmaktadır (Aydın, 2010). Öğrenciler öğretmenin anlattıklarını daha sonra istedikleri yerde ve zamanda tekrar etme olanağı bulabilirler (Altun, Arslan ve Yazgan, 2004 & Büyükalan, 2003).

Ders kitapları aracılığıyla öğrencilerin toplumsal hayata adapte olmalarını sağlayacak bilgi, beceri ve değerlerle donatılması amaçlanmaktadır (Aslan, Okumuş ve Koçoğlu, 2015).

Ders kitapları öğrencilerin işlenen derse karşı olumlu tutum geliştirme ve başarı sağlamalarında önemli yere sahiptir (Mazlum. ve Mazlum, 2016).

“Oluşturulan her ders kitabı Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nde yer alan kriterler doğrultusunda hazırlanmakta ve taslak kitap olarak Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’na sunulmaktadır. Alan uzmanı akademisyen, alan öğretmeni, görsel tasarım uzmanı ve dil uzmanından oluşan komisyonun; içerik, dil, anlatım ve üslup, öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme, teknik, tasarım ve düzenleme özellikleri bakımından incelemeleri neticesinde yapılan değerlendirme ve düzeltmelerden sonra kurul onayından geçen kitaplar ders kitabı olarak eğitim ortamlarında yerini almaktadır” (MEB, 2018).

2.3. Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik

Cinsiyet (sex) kavramı bireyin fizyolojik, genetik doğuştan sahip olduğu özellikleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Biyolojik cinsiyet erkek ve kadın üreme fonksiyonları, vücudun genel özellikleri, hormonal özellikleri bu kapsamda ifade edilir (Ersoy, 2009).

Oakley (2016), cinsiyet kavramını açıklayan ilk sosyal bilimcilerden biridir. Oakley’e göre cinsiyet, cinsiyetin biyolojik olarak erkek ve kadın olarak bölünmesi ve toplumsal cinsiyet ise kadın veya erkeğin üreme organları farklılığından ziyade jest, mimik, tavır ve kişilik gibi birçok bileşenden meydana geldiğini ifade etmektedir.

Kutlu (2010), cinsiyet kavramının erkek ve kadınlığın biyolojik yönünü ifade ettiğini, toplumsal cinsiyet kavramının ise erkek ve kadın tanımlarına toplumun yüklediği anlamlar olduğunu ifade eder.

Giddens (2012) de erkekler ve kadınlar arasında var olan toplumsal yaşamdaki farklılığın kökeninin genellikle biyolojik olmadığını iddia etmektedir.

Toplum, kadına ve erkeğe yüklediği roller ile cinsiyet farklılığını belirtmekle kalmaz aynı zamanda cinsiyetler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtir. Kadın ve erkek rolleri her toplumda doğrudan ya da dolaylı biçimde yeni nesillere iletilir (Helvacıoğlu, 1994).

Bireylerde cinsiyet rollerini özümseme ve toplumun kabul ettiği doğrultuda biçimlenme süreci önce ailede sonra da okulda şekillenerek pekişir. Aile, sosyal çevre, okul vb. kurumlar kalıp yargılar üreterek kadın ve erkek rollerini belirginleştirip, sosyal imkân ve olanaklardan yararlanma hususunda engeller ortaya koymaktadır (Karaboğa, 2020).

Gümüšoğlu (2005), devletin resmi politikaları bağlamında eğitim kurumları ve ders kitaplarının cinsiyet rolleri açısından incelenmesi gerektiğini çünkü ideal vatandaş özellikleri aktarımında önemli rol oynayan ders kitaplarının, cinsiyet rollerinin aktarımında da önemli görevler üstlendiğini savunmaktadır.

Yurtsever (2011), ders kitaplarında kadın rollerinin genellikle geleneksel roller içerisinde gösterildiği erkeklerin ise daha baskın ve ön planda yer aldığını vurgular.

Esen ve Bağlı (2002), tarafından cinsiyetçilik ile ilgili yapılmış olan çalışmada sosyal hayatın her alanında kadınlara karşı ayrımcı ve ikincil plana iten bir bakışın yer aldığı, bunun ortadan kaldırılması için tek çözümün eğitim süreçlerini düzenlemek olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü eğitim, mevcut toplumsal yapıyı belirleyen, cinsiyetçiliğin yeniden oluşturulmasını sağlayan, eşit bir yapılanma sağlayabilecek olan gücü kendinde barındırır.

Ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı açıkça değil gizli veya dolaylı yollarla da yapılabilmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metin ve görsellerde cinsiyet ayrımının yapılmamasına ve kullanılan dilin de tarafsız olmasına özen göstermek önem arz etmektedir (Dökmen, 2004).

2. 4. Aile ve Kadın

Kadın kendine has özellikleri ile toplumların fikir ve kültür inşasında ve gelişmesinde, ayakta kalmasında çok önemli rol oynamaktadır (Kavuncu, 1999).

Kadın toplumun temel ögelerindendir. Her çağda ve her toplumda kültür ve medeniyetin inşasında kadın oldukça önemli bir yere sahiptir. Kadın ailesi ile beraber hayatın ve kültürün geleceğe açılan penceresidir (Göksel, 1988).

Aile toplumun en önemli yapıtaşı, kadın da ailenin temel yapıtaşı olarak teşkil etmiştir. Kadın, ailede hem anne hem de eş olarak farklı görevler üstlenmektedir (Bars, 2014).

Kadın toplumun yeri doldurulmaz bir yapıtaşı olan kadının sosyal hayattaki yerinin, insanlığa saygı esaslı çerçevesinde belirlemek gereklidir. Kadının hayat kalitesini eğitim ve kültür seviyesini yükseltmek gerekmektedir. Bir toplumun değeri kadına verdiği hak, sorumluluk, özgürlük ve değerle ölçülmelidir (Tümerdem, 1986).

Kadın tarihsel süreçte birçok aşamadan geçmiş, toplumdaki konumu kültürel özelliklere göre şekillenerek ve değişerek şekillenmiştir (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Geçmişten günümüze Türk toplumunda aileye çok fazla önem verilmiştir. Türklerin ulusal kültür ve inanç sistemleri aileye önem verilmesinde ana kaynak teşkil etmektedir (Süleymanov, 2009).

Türkler kadını, erkeğin hayat arkadaşı bazen, aile reisi ve çocuklarının anası olarak görmüşlerdir (Aksoy, 2017).

2. 5. İslam Öncesi Türk Devletlerinde Kadın

İslam öncesi Türklerin yaşadığı coğrafya, iklimin etkisi ile konargöçer hayatı zorunlu kılmıştır. Bu yaşam tarzı erkek ve kadın rollerinin dağılımında rol oynamıştır. Kadın ve erkeğin hayatın her koşulunda beraber oldukları bir toplumsal anlayış gelişmiştir (Yılmaz, 2004).

Türk toplumundaki kadınlar, sosyal, kültürel ve inanç hayatında önemli roller üstlenmişlerdir. Kadınlar ev yönetiminde söz sahibi olmuş, barış veya savaş zamanı fark etmeksizin her durumda ev işleri kadın tarafından yürütülmüştür (Arsal, 2014).

Kadın savaşta ata binip, silah kullanmakta, eş olarak aileyi çekip çevirmekte, ekonomik faaliyetlerde bulunmakta ve çocukların eğitiminde de anne figürü ile karşımıza çıkmaktadır (Ergin, 2017).

Kadının aktif yaşantısını destekleyen eski Türk ceza hukuku kadına değer veren niteliktedir. Toplumda özgür ve kendilerini emin hissetmeleri için yaptırımlar bulunurdu (Avcı, 2012).

2. 6. İlk Türk İslam Devletlerinde Kadın

İslamiyet'in Türkler arasında yaygınlaştığı X. Yüzyıldan itibaren kadın ve erkek toplumsal hayatta da eşit konumda yer almaktadır. Kadınlar ekonomik faaliyetlerde bulunabilir, iktâ sahibi olabilir, savaflara katılabilirlerdi. Bu durum Karahanlı Devleti ile başlayan ve Büyük Selçuklu Devletinde, Anadolu Selçuklu Devleti'nde ve Osmanlı Devleti'nin ilk kuruluş yıllarında devam etmiştir (Aksoy, 2017).

İslam dini öğretileri, Arap toplumundaki eşitsiz düzenin değişimini sağlayan devrim niteliğinde farklılıklar ortaya koymuştur. Peygamber'in vefatı sonrasında da İslam öncesi uygulamalar, İslam'la ters düşmeyecek hatta İslam dini kullanılarak desteklenecek şekilde devam ettirilmeye çalışılmıştır (Öztürk, 2011).

Türk İslam tarihinin geçiş dönemi eserlerinden Dede Korkut Hikayeleri'nde; kadın alp, ideal eş ve anne olarak yüceltilmiştir (Ergin, 2017).

Nizam'ül-mülk'e göre; Türkistan hakanları, hatunların fikirlerine önem verir ve bazı durumlarda onlarla birlikte karar alırlardı. Selçuklu sultanları da aynı şekilde hatunlara büyük önem verirlerdi (Turan, 1993).

Selçuklular dönemine baktığımızda, kadın sosyal hayatta, bilimsel çalışmalarda ve hayır işlerinde görevler almaya devam etmiştir. İslamiyet inancı ve Fars kültürü etkisinde kalan Türk toplumu zamanla kadınlarla erkeklerin eşit yaratılmadığı anlayışına kapılmış ve Türk kadının sahip olduğu hakları yitirmesine sebep olmuştur (Tekin, 2010).

Her ne kadar Türk kadını uzun süre toplumdaki yerini korumuş olsa da farklı coğrafyalara yayılmış olan Türk toplulukları, bu coğrafyalardaki kültürlerin etkisinde kalmıştır. Fars kültürü, Arap kültürü ve nihayet Anadolu'da Bizans kültürü ile gerçekleşen etkileşim, önce kültürel yapıyı sonra da toplumsal statüleri değişikliğe uğratmıştır (Dulum, 2006).

2. 7. Osmanlı Devleti’nde Kadın

Osmanlı toplum yapısındaki kadın ve erkeğin konumunu genel olarak faaliyet alanları belirlemiştir (Ortaylı, 2001).

Kadınlar ile ilgili; evlenme, boşanma, miras, mülkiyet gibi haklar, şer’i hukuk esaslarına dayalıdır. Osmanlı’da kadınların haksızlığa maruz kaldıklarında devletin hukuki temsilcilerine başvurarak hak arayabilmelerinin önü her zaman açıktır. Kadınların mal, mülk edinmeleri konusunda devlet tarafından herhangi bir engelleme söz konusu olmamıştır. Mülkiyet alım satım, hibe, miras, intikal, vasiyet menkul ve gayrı menkul sahibi olma hakları erkeklerle eşittir. Ancak kadınların yakın çevresine karşı (eş, erkek kardeş, yeğen) mülkiyet haklarını koruyabilmek için uygulamada ciddi hukuksal mücadeleler vermiş olduğu, terekelerde ve mahkeme sicillerinde karşımıza çıkmaktadır (Akyılmaz, 2017).

Osmanlı Devleti’nde kızların eğitimi başlangıçtan itibaren 1859’a kadar Sıbyan Mektebi düzeyinde devam etmiştir (Gelişli, 2004). Kız çocuklarının ilköğretimden sonra eğitimlerine devam etmeleri gerekli görülmemiştir (Somel, 2000).

1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ilanı kadınlar için önemli bir kırılma noktası olmuş, eğitim alanında yapılan yeniliklerle kadınlar toplum hayatı içinde yeniden var olmaya başlamışlardır. Bu dönem Osmanlı kadınlarının uyanış dönemi olarak nitelendirilebilir (Çakır, 2016).

Osmanlı’nın Batı ile ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerinin artmasıyla beraber kız çocuklarının eğitim görmesi üzerinde durulmuş ve ilk kız okulları açılmaya başlanmıştır. 1842 yılında “Tıbhane-İ Amire” bünyesinde bir ebe okulu açılması, kızların ilk mektep dışındaki eğitimleri için ilk adımı oluşturmuştur. 1845 yılında ebelik okulu 10 kız öğrenci ile ilk mezunlarını vermiştir (Somel, 2000).

1847 yılında bir “İrade-i Seniyye” ile kız çocuklarına orta ve yükseköğrenim görme hakkı verilmiştir. 1858 yılında ilk Kız Rüştıyesi açılmıştır (Ergin, 1977).

1870 yılında hem kız öğrencilerin daha çok eğitim alma imkanını arttıran, hem de kadın istihdamı açısından önemli bir atılım olan Darülmuallimat (Kız Öğretmen Okulu) açılmıştır (Akyüz, 2016).

Sultan II. Abdülhamit döneminde kızlar için açılan okulların sayısı fazlalaşmış ve yaygınlaştırılmıştır. Bu dönem eğitimde en önemli gelişmelerden biri, ilk Kız İdadisi'nin 1880 yılında açılması olmuştur (Karataşer, 2017).

Osmanlı Devleti'ndeki kadının hem toplumdaki yeri hem de kendi içindeki büyük değişimi II. Meşrutiyet'in ilanı ile başlamıştır. Bu dönemde devletin başkent ve liman kentlerinde varlıklı ailelerin kızlarının iyi eğitim görmeleri son derece önemli bir hale gelmiştir (Dulum, 2006).

2. 8. Millî Mücadele ve Cumhuriyet'le Beraber Türk Kadını

Türk kadını cephede de rütbelere alarak gösterdiği kahramanlıklar madalyalarla ödüllendirilmiştir. Kılavuz Hatice, Tayyar Rahmiye, Fatma Seher Hanım (Kara Fatma), Binbaşı Ayşe, Nezahat Onbaşı, Mudurnulu Fatma Kadın, Hacı Osman kızı Fatma, Molla Hasan kızı Fatma, Adile Onbaşı, Gördesli Makbule ve Millî Mücadele'nin isimleri bilinmeyen nice kadın kahramanlarından oluşan kadın ordusu yeniden doğuşun mimarları arasındaki yerlerini almışlardır. Türk kadını ve erkeği sırtında yükselen Türkiye, kadının toplumda hak ettiği yerin inşasında ve tüm dünyaya örnek teşkil edecek atılımlarda öncü olmuştur (Çavdar, 2015).

1926 yılında Medeni Kanun'un kabulü ile aile yaşamını sağlam temellere dayandırılmış, erkek ve kadın eşit sayılmış, kadının aile içindeki konumu güçlendirilmiştir (Yüksel, 2014).

Türk kadınlarının siyasi haklarını elde etmeleri gerektiğini Atatürk, Cumhuriyeti ilanının hemen ardından her fırsatta dile getirilmiştir (Özer, 2013).

Türk kadını, 1930'da Belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı, 1933 yılında muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçimlerine katılma hakkı, 1934 yılında ise milletvekili seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir (Terzioğlu, 2010).

Cumhuriyet'in ilk yıllarının önde gelen pedagoglarından İsmail Hakkı Baltacıoğlu da "Modern ailede iş bölümü vardır, anne çocuğu ahlaki yönden, baba çocuğu fikri yönden yetiştirir ve şahsiyetini geliştirir" sözleri ile kadın erkek eşitliği ile kadınların geleneksel rollerinin ayrıca önemi üzerinde durmaktadır (Baltacıoğlu, 1939).

2. 9. İlgili Araştırmalar

Helvacıoğlu (1994) “1928’den 1994’e ders kitaplarında cinsiyetçilik” araştırmasında 1928’den 1994’e kadar olan hayat bilgisi, sosyal bilgiler, aile bilgisi, ev ekonomisi ve uygulaması, yurt bilgisi, yurttaşlık bilgisi, vatandaşlık bilgisi ders kitaplarını inceleyerek, bu kitaplarda cinsiyet eşitsizliğinin olduğunu, kadını geri plana iten sadece özel alanında pasif olarak gören eril bir anlatım olduğunu ortaya koymuştur.

Köse (2004) “Tarih Ders Kitaplarında Kadın İmajının Yeniden İnşası” araştırmasında tarih ders kitaplarında kadın algısına dikkat çekerek eksik olduğu düşünülen yerlere katkı sağlamayı amaçlamıştır. Çalışmada öğrencilere açık uçlu sorular yöneltilmiş ve bu sorular ışığında katılımcıların önerdiği kadın imajlarına ve rollerine ulaşılmış, tarih ders kitabında eksik olduğu düşünülen kadın imajlarına ve nasıl olması gerektiğine dair öneriler getirilmiştir.

Acun (2007) “Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960)” adlı makalesinde Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte kadın algısının gerçek hayatta ne ölçüde kabul gördüğü ve model olarak sunulan kadınla gerçek hayattaki kadının farklılıkları ile ortak noktalarının neler olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda rol model olarak gösterilen kadın imajının yaşayan kadını yansıtmadığı, eski nesil kadınların bu kadın modelini benimseme oranlarının oldukça düşük, yen nesil kadınlarının benimseme oranının oldukça yüksek olduğu, toplumsal değişimde kadın imajındaki değişimin ivme kazandırıcı rol oynadığı yargılarına ulaşılmıştır.

Kaçar (2007) “Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye’de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak” adlı makalede tarihsel süreç içinde cinsiyetin dönüşümü, ülkemizde kadının konumu ve yakın zamanlardaki konumu üzerinde durulmuştur. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinin temel alındığı değişimin ise bu süreçlerin ardından 1923-1950 arası, 1950-1980 arası ve 1980 sonrasında çalışmanın yapıldığı tarihe kadar olan üç dönemde incelendiği bir çalışma olmuştur. Sonuç olarak olumsuz toplumsal değişimlerin sadece kadınlar için değil toplumun tamamında hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına sebep olduğunun vurgulandığı bir çalışma olmuştur

Özaydınlık (2014) “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim” adlı makalesinde, kadının eğitim sorunları, bu sorunların bireysel ve toplumsal açıdan yansımalarına yönelik durumu saptamaya çalışmıştır. Türkiye’de eğitim konusunda kız

çocuklarının erkek çocuklarına göre daha dezavantajlı olduğunu vurgulamıştır. Kadının sosyal hayattaki konumu ve eğitim düzeyine yönelik bulguları ile belirlenen sorunlara yönelik çözümler üzerinde tartışarak yeni bakış açıları sunmuştur.

Çelik (2016) “Tarihi Süreçte Türk Kadını İmgesinin Sosyal Bilgiler Güncel Ders Kitaplarına Yansımaları” çalışmasında 6. Sınıf ders kitaplarını incelemiş, çalışmasında üç farklı 6. sınıf ders kitabı kullanarak kadının konumu, kadının tarihsel süreçteki yeri ve değişimi konusundaki durumu saptamaya çalışmıştır.

Acar (2019) “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın” adlı çalışmasında, kadını, ilk Türk devletlerinden bugüne kadar olan sürede devlet ve toplum için taşıdığı önem bakımından incelemiş ve kadının toplumsal ve siyasi yaşam içinde günümüz dünyasından daha ileri düzeyde olduğu ve ilk Türk devletlerinin kadına verdiği değer noktasında örnek alınacak bir yerde olduğunu saptamıştır.

Başaran (2019) “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi” adlı çalışmasında sosyal bilgiler ders kitaplarını toplumsal cinsiyet açısından incelemiş kitaplarda metin ve görsellerde kadın-erkek eşitsizliğinin olduğundan bahsetmiştir.

Tatan, Demir, Haçat (2020) “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Kadın İmajı (1968-1998-2005-2018)” adlı araştırmada kadının geçirmiş olduğu değişimi ve günümüzde artan kadın sorunlarına yönelik katkı sunmak açısından sosyal bilgiler öğretim programlarını karşılaştırılmalı olarak incelemişlerdir. Program da yer alan kazanımların kadın imajı bağlamın dolaylı olarak yer aldığını tespit etmişlerdir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Bilimsel çalışmalar: nitel, nicel ve karma olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Ataseven, 2012). Nicel araştırmalar genel olarak sayısal verilerle ifade edilip kullanıldığı araştırmalardır. Nitel araştırmalar sözel verilerle ifade edilip kullanıldığı araştırmalardır. Karma araştırmalar ise; her ikisinin de kullanıldığı araştırmalardır (Alkan, Şimşek ve Erbil, 2019).

Nitel araştırma, insanın kendini keşfi ve potansiyelini ortaya çıkararak anlaması ve toplumsal yapı sistemini keşfetmesi için ürettiği bilgi sistemleridir. İncelenen olgu ve olayları derinlemesine inceleyip sonuçlandırmaya çalışmak nitel yöntemle desenlenmiş araştırmaların ana öznesidir (Morgan, 1996'dan akt: Baltacı, 2019).

Algı ve olayların inandırıcı ve özgün bir şekilde sunulduğu nitel araştırmalar için nitel bir seyir izlendiği çalışmalar olarak tanımlanmıştır. Nitel araştırma özünde anlamayı ve kuram oluşturmayı temele alır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Gözlem, görüşme, doküman ve söylev analizi gibi teknikler nitel araştırma teknikleridir. İnsana özgü algı ve değerlerin derinlemesine irdelenmesi, nitel araştırmada bütüncül bakış açısı ile disiplinleri birleştiren bir yapıya sahiptir (Hatch, 2002; Merriam ve Grenier, 2019'dan akt: Baltacı, 2019).

Sosyal bilgiler ders kitaplarına cinsiyet eşitliğinin ne şekilde yansıtıldığını belirlemek amacıyla nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma da veri toplama yöntemi olarak da içerik analizine başvurulmuştur.

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evren ve örneklemini talim terbiye kurulu tarafından ders kitabı olarak kabul edilmiş tüm (4,5,6,7. Sınıf) sosyal bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini, çalışma amacına uygun olarak amaçlı örneklem yöntemlerinden seçilen ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme, derinlemesine yapılacak olan bir çalışmada, daha önceden belirlenmiş ölçütleri kapsayan yapıların incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışmanın örneklemini için seçilen ölçüt “son 5 yıl süre kullanma kararı verilen sosyal bilgiler ders kitapları” olarak belirlenmiştir.

Bu doğrultuda araştırmada örneklem olarak belirlenen ölçütü karşılayanlar örnekleme alınmıştır.

Tablo 2: Araştırmada İncelenen Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Ders kitabı	Yayıncı kuruluş	Yazarlar
4. sınıf	TUNA	Sami Tüysüz
5. Sınıf	MEB	Ömer Faruk Evirgen Jülide Özkan Suna Öztürk
5. Sınıf	ATA	Seçil Büket Harut
6. Sınıf	MEB	Cengiz Yıldırım Fatih Kaplan Hayriye Kuru Mukaddes Yılmaz
6. Sınıf	ANADOL	Erhan Şahin
7. Sınıf	MEB	Gökhan Gültekin Murat Akpınar Mustafa Nohutçu Pınar Özerdoğan Seher Aygün
7. Sınıf	EKOYAY	Hikmet Azer

Tablo 2’de bulunan veriler, 2021-2022 eğitim öğretim yılında okutulmakta olan MEB tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler Kitaplarıdır. Veriler toplanırken Eğitim Bilişim Ağından (EBA) ve basılı kaynaklardan elde edilmiştir.

3.3 Veri Kaynakları

Çalışmanın veri kaynağı, 2021-2022 eğitim öğretim yılında okutulmakta olan MEB Yayınları ve özel yayınevleri (Tuna, Ata, Anadol, Ekoyay) tarafından hazırlanan 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarından elde edilmiştir. Eğitim temelli yapılan araştırmalarda ders kitapları birincil veri kaynakları olarak kullanılabilir (Boğdan ve Biklen 1998’ den aktaran Kurtdeve ve Gedik, 2019).

Çalışmanın örneklemini oluşturan Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı cinsiyet eşitliği çerçevesinde incelenmiş ve bulgularla ortaya konulmuştur. Bu amaçla ders kitaplarından metin ve görsel alıntılara yer verilmiştir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Toplanan temel öğeler ve onları açıklayacak kavramlara ulaşmaya çalışmak içerik analizi olarak ifade edilir. Verilerin açıklanıp doğruların ortaya çıkarılması içerik analizi yolu ile yapılır. Bir araya getirilen belirli kavramları anlaşılır şekilde düzenlemek ve yorumlamak içerik analizinde esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ders kitaplarının incelendiği bu çalışmada bulguları belirleyebilmek ve içerik analizi yöntemi uygulayabilmek için ilgili literatürde kabul görmüş Esen Severge (1998) ve Gümüsoğlu (2005) belirlediği kategorilerden faydalanılarak çalışmaya kategoriler uyarlanmıştır. Sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel ve metinlerde beş kategori belirlenmiştir. Bunlar;

- ✓ Bireylerin cinsiyetlere göre ‘kadın’ ve ‘erkek’ sözcüğü yer alma sıklığı
- ✓ Bireylerin cinsiyetlerine göre mesleklerde yer alma sıklığı
- ✓ Bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak yer alma sıklığı
- ✓ Bireylerin cinsiyetlerine göre resimlerde yer alma sıklığı
- ✓ Bireylerin cinsiyetlerine göre diğer alanlarda yer alma sıklığı

Sosyal bilgiler ders kitapları bu kategori çerçevesinde incelenmiş betimsel istatistik analizi yapıp bulgular kısmında verilmiştir. Araştırmanın ana kısmını oluşturan sosyal bilgiler ders kitapları, cinsiyet eşitliği ile ilgili elde edilen veriler incelenip, ne düzeyde olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitapları konu, kazanım ve resimler çerçevesinde incelenmiş bu amaçla konulardan ve resimlerden alıntılara yer verilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUM

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018) kazanımlarında cinsiyet eşitliği içerikli konulara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na (2018) ilişkin bulgular

Tablo 3: 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Dördüncü Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
4.sınıf	Kültür miras	ve Geçmişimi öğreniyorum	“Millî mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle milli mücadelenin önemini kavrar.”

Tablo 3 incelendiğinde dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan 7 üniteden 1 tanesinde cinsiyet eşitliği ile alakalı olabilecek kazanımın yer aldığı görülmektedir. Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır. Millî mücadele sırasında kadın kahramanların biyografilerine de yer verildiği görülmektedir.

Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına (2018) ilişkin bulgular

Tablo 4: 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Beşinci Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
5.sınıf	Birey toplum	ve Toplum içinde ben	Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.

Tablo 4 incelendiğinde beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan 7 üniteden 1 tanesinde cinsiyet eşitliği ile alakalı olabilecek kazanımın yer aldığı görülmektedir. Kazanım “Aile, akraba, arkadaş grubu, spor takımı, resim, müzik kulübü gibi sosyalleşmeye katkıda bulunan gruplar ve okul gibi kurumlar” bağlamında ele alınır.

Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına (2018) ilişkin bulgular

Tablo 5: 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Altıncı Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
6.sınıf	Birey toplum	ve Biz değerlerimiz	Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler. Toplum da uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.
	Kültür miras	ve Tarihe yolculuk	Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda

		meydana gelen deęişimleri fark eder.
Etkin vatandaşlık	Yönetime katılıyorum	Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.

Tablo 5 incelendiğinde altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan 7 üniteden 3 tanesinde cinsiyet eşitliği ile alakalı olabilecek içerik yer aldığı görülmektedir. Kazanım Farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan kalıp yargı ve ön yargı örnekleri incelenir. Toplumsal birlikteliğin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra farklı sosyoekonomik gruplara mensup olanlar ile farklı etnik, dinî ve mezhepsel aidiyetlere saygı duymayı gerektirdiği üzerinde durulur” bağlamında ele alınır. Kazanımda konu pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur bağlamında ele alınmıştır.

Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına (2018) ilişkin bulgular

Tablo 6: 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yedinci Sınıflara İlişkin Kısımda Yer Alan Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Kazanımlar

Sınıf	Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
7.sınıf	Kültür miras	ve Kültür miras	ve Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.
	Üretim dağıtım tüketim	Üretim, dağıtım tüketim	ve Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate

Etkin vatandaşlık	Etkin vatandaşlık	olarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.
		Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.

Tablo 6 incelendiğinde yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan 7 ünitelerden 3 tanesinde cinsiyet eşitliği ile alakalı olabilecek içerik yer aldığı görülmektedir. Kazanım” Yeni mesleklerin yanı sıra halen icra edilen meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar ve kişisel kariyerine dair kararlar alır” bağlamında ele alınmıştır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda; dördüncü sınıf Tuna Yayınları sosyal bilgiler ders kitaplarında geçen kadın-erkek sözcüklerinin frekans değerleri, görsellerde bulunan kadın ve erkek frekans değerleri, kadın ve erkek mesleklerinin frekans değerleri, kadın ve erkek bilim insanları, kadın ve erkeklerin diğer alanlarda yer alma sıklığını gösteren frekans değerlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7: Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kitabında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri (f)

	(f)	Oran
Kadın	23	%59
Erkek	16	%41
Toplam	39	%100

Tablo 7’de dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersi kitaplarında geçen kadın ve erkek sözcüklerinin frekans değerlerine (f) yer verilmektedir. Buna göre ne çok kadın (23) sözcüğüne yer verilirken onu erkek (16) izlemektedir. Kitapta kadın sözcüğü %59 oranında, erkek sözcüğüne ise %41 oranında yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 8: Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri

Görseller	(f)
Kadın	42
Kız çocuk	117
Erkek	59
Erkek çocuk	99
Toplam	317

Tablo 8’de dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabında görsellerde/ resimlerde/ temsili resimlerde yer alan kadın ve erkek frekans değerlerine (f) yer verilmektedir. Buna göre en çok kız çocuk (117) görseline yer verilirken onu erkek çocuk (99), erkek (59), kadın (42) izlemektedir.

Kitapta en çok kız çocuk görseline %36,9 oranla, erkek çocuk %31,2 oranla, erkek görseline %18,6, en az da kadın görseline %13,3 oranla yer verilmiştir.

Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s. 49, 58, 107, 122, 123, 124, 153, 156, 160, 163, 165, 166, 168, 169, 170, 184, 185, 186, 190, 192) topluluk görselleri olduğundan dolayı sayılamayıp yukarıdaki tablo içerisine eklenememiştir.

Tablo 9: Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Bulunan Kadın-Erkek Mesleklerinin Yer Alma Sıklığı

Meslekler (f)	Kadın (f)	Erkek
Ürün tasarımcısı	0	1
Devlet yöneticisi	0	1
Mucit/ bilim adamı	0	19
Çiftçi	1	0
Tekstil işçisi	2	0
Müdür	0	1
Cumhurbaşkanı	0	1
Ampute milli futbolcu	0	4
Temizlikçi	1	0

Tablo 9’da dördüncü Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bulunan kadın-erkek mesleklerinin yer alma sıklığına yer verilmiştir. Buna göre en çok kadınlarda görülen meslekler tekstil

işçisi (2), temizlikçi (1), çiftçi (1), erkeklerde en mucit/bilim insanı (19), onu ampute milli futbolcu (4), ürün tasarımcısı (1), devlet yöneticisi (1), müdür (1), cumhurbaşkanı (1) izlemiştir.

Tablo 10: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Bulunan Bilim İnsanları

Bilim insanları	Kadın f (0)	Erkek f (15)
	-	Warren De la
	-	Thomas Edison
	-	Humphrey Davy
	-	Peter Hewit
	-	Claude Chappe
	-	Samuel Morse
	-	Graham Bell
	-	Marconi
	-	Martin Cooper
	-	Leonardo Da Vinci
	-	Henri Giffard
	-	John Montgomery
	-	Wright Kardeşler
	-	Wilbur Wright
	-	Orville Wright

Tablo 10'a göre dördüncü sınıf Tuna Yayınları sosyal bilgiler ders kitabında on beş bilim insanına yer verildiği görülmektedir. Bu kişiler arasında kadın bilim insanlarının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 11: Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı

Diğer alanlar	Kadın	Erkek
Girişimci	0	0
Sanayi işçisi	1	1

Tablo 11'de dördüncü sınıf Tuna Yayınları'nda girişimci örneği yer almamıştır.

Ülkemizdeki sanayi işçilerinin önemli bir kısmı yaşadığımız bölgede çalışır. Aynı şekilde toplam sanayi üretimimizin büyük bölümü de burada gerçekleştirilir. Bölgemiz sanayide olduğu gibi ticaretle de gelişmiştir. Yakınıımızda bulunan İstanbul, ülkemizin en büyük ithalat limanıdır. Yurt dışından gelen malların dağıtımı, büyük ölçüde buradan yapılmaktadır.

Nihat

Yaşadığımız bölgede nüfus oldukça fazladır. Bu nedenle bölgemiz tüketim alanında da önemli bir yere sahiptir. Tüketim, insanların ihtiyaçları olan ürünleri satın alarak kullanmasıdır. Ekmek, et, süt, sebze meyve, çeşitli giyim eşyaları, mobilya ve beyaz eşya en fazla tüketilen ürünlerdir. Bunlar ailemizin bütçesindeki giderler bölümünü oluşturur. Elektrik, su, doğal gaz ve akaryakıt da tüketimimiz içinde önemli yer tutar.

Görsel 5.6: İzmit, sanayi ve ticaret faaliyetlerinin yoğun olduğu bir ilimizdir.

Şekil 1: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 130)

Şekil 1’de sanayi işçilerinden bahsedilen metinde kadın işçilere de yer verilmiştir.

4. sınıf Tuna Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

Arabalar gibi diğer teknolojik ürünler de değişime uğrayarak gelişmiş ve hayatımızı kolaylaştırmıştır.

Şekil 2: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 100)

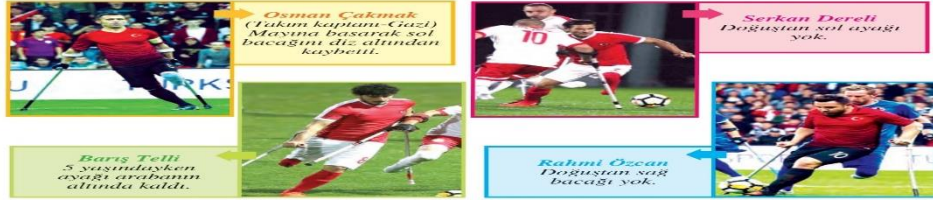
Şekil 2’de teknolojik ürünlerin değişime uğradığını gösteren bu görselde kadının temizlikçi, hizmetçi vb. şekilde algılatılacak bir görsel seçimi cinsiyet eşitliği anlamında olumsuz özellik taşımaktadır. Nitekim Helvacıoğlu (1996) kadının aile içindeki tek görevinin hizmet olduğu, toplumsal yaşamda değil aile içerisinde aktif olduğunu belirterek önlüğü kadının üniforması olarak nitelemiştir.

İnsanlar farklılıklara saygı konusunda geçmişten bugüne önemli gelişmeler göstermiştir. Bununla birlikte yukarıdaki şirde de belirtildiği gibi eksiklerini tam olarak gidermiş değildir. Oysa ırk, dil, din, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin hangi düşünceden veya ülkeden olursa olsun her insan saygıya değer bir varlıktır. Bu nedenle insanların farklılıkları bir ayrışma ve baskı nedeni haline getirilmemelidir. Hiçbir insan farklılıkları nedeniyle suçlanma, dışlanma, alay ve aşağılanmayla karşı karşıya bırakılmamalıdır. Unutulmamalıdır ki farklılıklara sahip olmak evrensel bir hak ve her insan bunları özgürce yaşayıp ifade etme hakkına sahiptir.

Farklılıklara saygı gösterilmez ise bunun sonuçları neler olabilir?

İnsan duyu, düşünce ve karakteriyle olduğu kadar dış görünüşüyle de başka insanlardan ayrılabilir. Ancak bu ayrım insanlar arasında bir üstünlük veya eksiklik nedeni olarak görülmemelidir. Örneğin bedensel engelli bir insan aynı engeli bulunmayan birinin önünde veya gerisinde değildir. Çünkü bedensel engelli olmak bir eksiklik değil farklılıktır. Buna rağmen bedensel engelliler günlük hayatta ve iş ortamlarında zorluklarla karşılaşmaktadır.

Bazı insanların önyargılarıyla mücadele eden bedensel engelliler öyle başarılarla imza atıyorlar ki diğer engellilerin moral ve ilham kaynağı oluyorlar. Böylece kendilerini dışlayan insanların kafalarındaki engelli algısının değişmesinde önemli rol oynuyorlar. Bu konudaki en güzel örneklerden biri 2017 yılında ülkemizde yapılan Avrupa Ampute Futbol Şampiyonası’nda yaşandı. Bu şampiyonada Ampute Futbol Millî Takımımız 41 bin kişinin izlediği final maçında İngiltere’yi 2-1 yenerek Avrupa şampiyonu oldu. Şimdi bu takımın bazı oyuncularını yakından tanıyalım (Görsel 1.14).

Şekil 3: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 29)

Şekil 3’te farklılıklara saygının anlatıldığı ve ırk, cinsiyet, dil, din ayrımı gözetmeksizin her insan saygıyı hak ettiğinin vurgulandığı metinden sonra ampute miilli futbolcu görseli ve dört tane ampute erkek sporcu yer almıştır.

Yeryüzünde April Deniz gibi küçük yaşlardan itibaren kişisel özelliklerini ve yeteneklerini fark eden daha pek çok insan yaşar. Bu insanlar yeteneklerini tanıyarak kendilerini geliştirmiş ve başarılı olmuşlardır. Onlardan biri de İspanyol ürün tasarımcısı Carlos Tiscar'dır (Karlos Tiskar) (Görsel 1.11). Şimdi, Carlos'a kulak verelim ve başarı öyküsünü kendisinden dinleyelim.

Carlos TISCAR

"Her şey küçük bir çocukken başladı. Evde bulduğum malzemelerle başka şeyler yapabildiğimi fark ettim.

İlk tasarımı yedi yaşındayken yaptığımı söyleyebilirim. Bu, bezleri kullanarak yaptığım basit bir oyuncaktı. O zamandan beri tasarımcı olduğumu söyleyebilirim. Annemin üzerinde çamaşır yıkadığı bir tahtası vardı. Bu ahşap yüzeyle patenlerimi birleştirdim. Kız kardeşlerimle bunun üstüne binip koridorda dolaşmak gerçekten çok eğlenceliydi. Yine aynı çamaşır tahtasına çiviler, paket lastikleri ve mandallar ekleyerek kendime bir oyun makinesi yaptım. Tabii, annem çamaşır yıkayacağı zaman tüm bu malzemeleri teker teker söktüğü için sonra yeniden takmam gerekiyordu. Ev eşyalarını oynanacağı ya da başka şeylere dönüştürme yeteneğimi keşfetmek son derece keyif vericiydi.

Görsel 1.11: Carlos Tiscar

10-11 yaşlarındayken büyüteç ve karton kutu kullanarak televizyondaki görüntüyü duvara yansıtan bir projektör yaptım. Tıpkı sinemalardaki gibiydi. Böylece var olan bir şeyi bambaşka bir şeye dönüştürmenin gücünü keşfediyordum.

Şekil 4: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 23)

Şekil 4'te ünlü tasarımcı Carlos Tiscar'dan bahsedilmiştir.

Güney Cephesi'nde Kahramanlar

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın ardından güney illerimiz önce İngilizlerin daha sonra da Fransızların işgaline uğradı. Adana, Maraş, Antep ve Urfa'ya giren Fransızlar bölgede yaşayan Ermenilerle iş birliği yaptılar. Fransızlar tarafından silahlandırılan Ermenilerin saldırıları üzerine Türk milleti Kuvâ-yı Milliye birlikleri oluşturarak kendini savundu ve yiğitçe mücadele ederek işgalcileri topraklarından çıkardı.

Güney Cephesi'ndeki kurtuluş mücadelesinde erkeklerin yanında kahraman Türk kadınları da görev üstlenmiştir. Bunlardan biri de Adana'yı işgal eden Fransız kuvvetlerine karşı savaşan Osmaniyeli Tayyar Rahmiye Hanım'dır.

1890'da Osmaniy'e'de doğan Rahmiye Hanım (Görsel 2.22), Fransızların halka yaptığı zulümler üzerine gönüllülerden kurduğu müfrezesinin başında Millî Mücadele'ye katıldı. Rahmiye Hanım'a atılınca hareketlerinden dolayı Tayyar (uçan) unvanı verildi.

Görsel 2.22: Tayyar Rahmiye Hanım

Tayyar Rahmiye Hanım, 1 Temmuz 1920'de Osmaniy'e'deki Fransız karargâhına müfrezesiyle birlikte taarruz ettiği sırada düşman atesiyle şehit düştü. Silah arkadaşları onun başlattığı taarruzu zaferle sonuçlandırıp düşman karargâhını ele geçirdiler. Bugün bu vatansever Türk kadınının mezar taşında şu cümleler yazılıdır:

"Yarınların sahibi ey gençlik,
İyi tanı, ebedî sükûnetle bu mezarda yatı.
Hak için, bayrak için canın feda edip
Armağan etti bize bu mukaddes vatani." (1)

Şekil 5: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 52)

Şerife Bacı (Görsel 2.29) İnebolu'dan Kastamonu'ya kağıdıyla cephane taşıyordu. Genç kadın bir seferinde kafillesinin gerisinde kaldı. Buna rağmen sürekli yağan kar altında gece boyunca yoluna devam etti. Cephane yüklü kağıdıyla Kastamonu Kışlası önüne kadar gelebildi. Ancak şehre girmeye gücü yetmedi.

Görsel 2.29: Şerife Bacı

Sabah olduğunda yol kenarında duran kağıdı arabasının yanına gelenlerin gördüğü manzara dayanılmazdı. Bu kahraman Türk kadını, yorganını taşıdığı top mermilerinin üzerine örterek kıymetli yükünü korumak istemişti. Kendisi de kollarını açarak yorganın üzerine kapanmış hâlde soğuktan donakalmıştı.

Cemil ve Rifat Çavuşlar gözyaşları dökerek şehit kadının üzerindeki karları süpürüp onu arabadan indirdiler. Tam o anda yorganın altından gelen bir çığlıkla irkildiler. Yorganı kaldırıncaya otlara sarılı top mermileri arasında kundaklı bir kız çocuğuyla karşılaştılar. Annesi top mermileri ıslanmasın ve o donmasın diye kendisini feda etmişti. (1)

Şekil 6: Dördüncü Sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s. 57)

Şekil 6’da Millî Mücadele kahramanlarının anlatıldığı bölümde Sütçü İmam, Ali Saip Bey, Şahin Bey, Hasan Tahsin, Yörük Ali Efe, İsmet İnönü, Ali Fuat Paşa, Fevzi Paşa, Mustafa Kemal, Cemil ve Rıfat Çavuşlar gibi on bir erkek kahramanın yanında iki kadın kahraman görsel ve anlatımına yer verilmiştir.

4. 3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda; beşinci sınıf MEB ve Ata Yayınları sosyal bilgiler ders kitaplarında geçen kadın-erkek sözcüklerinin frekans değerleri, görsellerde bulunan kadın ve erkek frekans değerleri, kadın ve erkek mesleklerinin frekans değerleri, kadın ve erkek bilim insanları, kadın ve erkeklerin diğer alanlarda yer alma sıklığını gösteren frekans değerlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 12: Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kitaplarında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri (F)

	Kadın (f)	Erkek (f)	Toplam	Kadın Oran	Erkek oran	Toplam oran
MEB Yayınları	11	1	12	%92	%8	%100
Ata Yayınları	24	5	29	%83	%17	%100

Tablo 12’de beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi kitaplarında geçen kadın ve erkek sözcüklerinin f değerlerine yer verilmektedir. Buna göre en çok kadın (24) sözcüğüne en çok Ata Yayınlarında yer verilirken onu kadın (11) MEB Yayınları ve erkek (5) Ata Yayınları ve erkek (1) MEB Yayınları izlemektedir. Kitapta kadın sözcüğü en fazla MEB Yayınlarında %92 oranla onu Ata Yayınları %83oranla yer almaktadır. En fazla erkek sözcüğü Ata Yayınlarında ise %17 oranla onu MEB Yayınları %8 oranla yer aldığı belirlenmiştir.

Tablo 13: Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri (F).

	Ata Yayınları	Oran	MEB Yayınları	Oran	Toplam oran
Kadın	55	%63	32	%37	%100
Kız çocuk	30	%51	29	%49	%100
Erkek	47	%49	49	%51	%100
Erkek çocuk	17	%31	38	%69	%100
Toplam	149		148		

Tablo 13'te beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında görsellerde/ resimlerde/ temsili resimlerde bulunan kadın ve erkek frekans değerlerine (f) yer verilmektedir. Buna göre en çok kadın görseline %63 oranla (55) Ata Yayınları'nda yer verilmiştir. Erkek görseline %51 oranla (49) MEB Yayınları'nda yer verilmiştir. Erkek çocuk görseline %69 oranla (38) Ata Yayınları'nda yer verilmiştir. Kız çocuk görseline %51oranla (30) Ata Yayınları'nda yer verilmiştir.

MEB Yayınları beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s.15, 19, 26, 45, 124, 136, 171, 178, 182) topluluk görselleri olduğundan dolayı sayılamamış ve yukarıdaki tabloya eklenememiştir. Ata Yayınları beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s.12, 20, 26, 28, 29, 50, 54, 55,66, 67, 76, 77, 82, 84, 130,149, 151, 152, 154, 155, 167, 169) topluluk görselleri olduğu için sayılamamış ve yukarıdaki tabloya eklenememiştir.

Tablo 14: Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Mesleklerin Frekans

(F) Değerleri

	Ata Yayınları		MEB Yayınları	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Basın sözcüsü	1	0	0	0
Mimar	0	1	0	0
Halk ozanı	0	2	0	0
Diyetisyen	1	0	0	0
AFAD yetkilisi	0	3	0	0
Maden işçisi	0	1	0	1
Veteriner	0	1	0	0
Boyacı	0	1	0	0
Yazar	0	2	0	1
Şair	0	2	0	0
Ressam	0	2	0	0
Müzisyen	0	1	0	0
Kargocu	0	2	0	0
Öğretmen	1	1	2	1
Tiyatro oyuncusu	0	0	1	0
Dokumacı	1	0	0	0
Mucit/bilim insanı	2	8	2	12
Belediye başkanı	0	0	1	0
Çinici	1	0	0	0
Profesör	1	0	0	1
Halı dokumacı	1	0	2	0
Aşçı	1	1	1	3
Kimyager	1	0	0	0

Pilot	1	0	0	1
Doktor	2	0	1	3
Girişimci	1	1	0	1
STK görevlisi	1	0	0	0
Polis	0	0	0	1
Mühendis	0	0	0	3

Tablo 14’te Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan mesleklerin frekans (f) değerlerine yer verilmektedir. Buna göre en çok MEB Yayınları’nda en çok kadın mesleği mucit/bilim insanı (2), öğretmen (2), halı dokumacı (2), belediye başkanı (1), aşçı (1), doktor (1) yer almaktadır. En çok erkek mesleği bilim insanı (8), mühendis (3), doktor (3), aşçı (3) öğretmen (1), girişimci (1), maden işçisi (1), yazar (1) yer almaktadır.

Ata Yayınları’nda en çok kadın mesleği mucit/bilim insanı (2) ve doktor (2) yer verilirken onu STK görevlisi (1), aşçı (1), kimyager (1), basın sözcüsü (1), diyetisyen (1), pilot (1), girişimci (1), halı dokumacı (1), çinici (1), profesör (1), öğretmen (1), dokumacı (1) yer almaktadır. En çok erkek mesleği bilim insanı (8), AFAD yetkilisi (3), halk ozanı (2), yazar (2), şair (2), ressam (2), kargocu (2), mimar (1), maden işçisi (1), veteriner (1), girişimci (1), boyacı (1), müzisyen (1), öğretmen (1) yer almaktadır.

Tablo 15: Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bilim İnsanları

Ata Yayınları		MEB Yayınları	
Kadın f (2)	Erkek f (8)	Kadın f (2)	Erkek f (8)
Marie Curie	Aziz Sancar	Madam Curie	Louis pasteur
Canan Dağdaviren	El Cezeri	Gözde Durmuş	Gazi Yaşargil
	Leonardo Da Vinci		Aziz Sancar
	Gazi Yaşargil		Newton
	Hipokrat		İbni sina
	Ali Kuşçu		Edison
	Galileo		Bruno
	Asurbanipal		İbni Haldun

Tablo 15’te Ata Yayınları’nda yer alan kadın bilim insanları Marie Curie ve Canan Dağdeviren olmuştur.

MEB Yayınları’nda yer alan kadın bilim insanları Marie Curie ve Gözde Durmuş olmuştur.

Şekil 7: Beşinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.108)

Şekil 7’de üç erkek bilim insanı ve bir kadın bilim insanından bahsedilmiştir.

Tablo 16: Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı

	Ata Yayınları		MEB Yayınları	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Girişimci	1	1	0	1

Tablo 16’da Ata Yayınları’nda diğer alanlarda kadın girişimci Dudu Sözcüer, erkek girişimci Zihni Derin’e yer verilmiştir.

MEB Yayınları’nda ise kadın girişimci yer almazken erkek girişimci olarak Nuri Demirağ’a yer verilmiştir.

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Metinle ilgili soruların cevaplarını boş bırakılan alana yazınız.

Girişimci kadınlarımızdan Dudu Sözcüer'in devlet desteği ile kurduğu tesis girişimci olmak isteyen kadınlara örnek oluyor.

Sözcüer, kadın girişimcilere sağlanan devlet desteğiyle güneş enerjisinden elektrik üretmek için tesis kurdu. Akhisar ilçesinde oturan evli ve 1 çocuk annesi Dudu Sözcüer, güneş enerjisi santrali hayalini gerçekleştirdi. Matematik öğretmenliği mezunu Sözcüer, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumuna başvurarak, hazırladığı güneş enerjisi projesine destek almaya hak kazandı. Kendilerine ait 12 dönüm arazi üzerinde 2 bin 200 güneş panelini yerleştiren Sözcüer, "Böyle bir iş hayalimdi. Rüzgârgüllerini hep görüyordum. Rüzgârgüllerinden esinlenerek bu yola çıktım. Şu anda sistem kuruldu. Elektrik üretimine başlıyoruz." dedi.

Sözcüer, "Kadınlar; çekingen olmasın. Biz ilk başlarken 'Acaba olur mu?' düşüncesiyle girmiştik. Ama devletin destekleri ve bizim de azmimizle kadınların da bu işi çok rahat şekilde başarabileceğini gördük." dedi.

Şekil 8: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.131)

Şekil 8’de kadın girişimci Dudu Sözcüer başarısı ile diğer kadınlara örnek olmuştur.

Beşinci sınıf MEB Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

Istanbul'da fabrika inşa edildi. Deneme uçuşlarını yapabilmek için Yeşilköy'de arazi satın aldı. Bu alan, günümüzde Uluslararası İstanbul Atatürk Havalimanı olarak kullanılır.

Uçakların planını Türkiye'nin ilk uçak mühendislerinden Selahattin Reşit Alan çizdi. 1936'da ilk tek motorlu uçak üretildi. İlk uçak siparişini 1938 yılında Türk Hava Kurumu (THK) verdi.

5.50 Gök Okulu öğrencileri Nuri Demirağ'ı selamlıyor

Şekil 9: Beşinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.136)

Şekil 9'da girişimcilik başlığı ile Nuri Demirağ'dan bahsedilmiş ve hiç kadın girişimci bilgisi veya görseline yer verilmemiştir.

İnsanlığın ortak mirası geçmişten günümüze kadar tüm insanların, toplumların, uygarlıkların ve ulusların oluşturduğu maddi ve manevi değerlerdir. İnsanlığın ortak mirası tarihin en eski dönemlerinden başlayarak pek çok insanın bilgi birikimi, deneyimi ve emeği sonucunda oluşmuştur.

İnsanlığın ortak mirası; insanların tarih boyunca ürettiği sanat, düşünce, edebiyat ve bilim eserlerinden oluşur. Ortak miras tarih boyunca farklı ulusların katkılarıyla oluşmuştur. Her toplum; yaşadığı çağa ve bölgeye göre değişik alanlarda az ya da çok, insanlığın ortak mirasına katkı sağlamıştır.

Aşağıda insanlığın bilim mirasına örnekler verilmiştir.

LOUIS PASTEUR (LUİZ PASTÖR) (1822-1895)

Fransa'da doğmuş bu bilim insanı fizik, kimya ve tıp alanındaki çalışmaları ile tanınmıştır. İnsan ve hayvanlarda görülen şarbon, tavuk kolerası ve kuduz hastalıkları ile bağışıklık mekanizması ve aşı hazırlama teknikleri üzerinde çalışmıştır. Pasteur'un tüm dünyada tanınmasını sağlayan buluşu ise kuduz aşısıdır. Kuduz aşısı diğer aşıların da önünü açmıştır.

7.19

MADAM CURIE (MADAM KÜRİ) (1867-1934)

Polonyalı ünlü kadın fizikçidir. Kanser hastalığını tedavi eden radyoaktivite ışınlarını bulmuştur. Bilim dalında Nobel Ödülü'nü iki kere alan ilk bilim insanı olmuştur.

7.20

AZİZ SANCAR (1946-)

ABD Ulusal Bilimler Akademisi'ne seçilen ilk Türk olarak tanınır. Hücrelerin hasar gören DNA'ları nasıl onardığını ve genetik bilgisini koruduğunu haritalandıran araştırmaları sayesinde 2015 Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmıştır. Ödülü Anıtkabir'de sergilenmektedir.

7.22

GAZİ YAŞARGİL (1925-)

Beyin ve sinir sistemleri üzerine yaptığı çalışmalarla tıp alanında çok önemli buluşlar gerçekleştiren Türk bilim insanıdır. Mikro cerrahiye beyinle ilgili hastalıklarda uygulayarak çok zor ve hassas bölgelerdeki tümörlerin alınabileceğini kanıtlamıştır. Bu başarılarından dolayı Dünya Beyin Cerrahları Birliği tarafından "yüzyılın adamı" seçilmiştir.

7.21

Bilimsel alanda yapılan çalışmalara başka hangi örnekleri verebilirsiniz?

Dünyanın çeşitli yerlerinde tıp alanında yapılan çalışmalar sadece o yerlerde mi kullanılmaktadır? Neden?

Şekil 10: Beşinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.181)

Şekil 10'da insanlığın ortak mirasından bahsedilerek bilim mirasına örnekler verilmiştir. Üç erkek bilim insanına örnekler verilerken sadece bir kadın bilim insanı örneği verilmiştir.

5. sınıf Ata Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

Gelin şimdi yaptığımız çalışmalar ile bilim dünyasına yön veren bilim insanlarından bazılarını birlikte öğrenelim.

4.10 El-Cezeri'nin fildişi saati

4.9 El-Cezeri

El-Cezeri

El-Cezeri (Görsel 4.9) 12 ve 13. yüzyıllarda yaşamış ve günümüzde otomasyon olarak bilinen bilimin temellerini atmıştır. Fikirlerini de "Kitabü'l-Hiyel" diğer bir adıyla "Hayaller Kitabı" adlı eserinde toplamıştır. O, buluşlarını resim ve çizimlerle (Görsel 4.10) detaylı biçimde açıklamış bir ustadır. El-Cezeri, bilim ve sanatı birleştirerek düşüncelerini ifade etmiş ve günümüze kadar gelen eserler bırakabilmiştir. El-Cezeri'nin en önemli özelliği hayal gücü ve üretkenliğini kullanarak bunları sanat yoluyla ifade edebilme becerisine sahip olmasıdır.

Fatma Emel Ertürk, Gonca Yayan, *Bilim ve Sanatı Birleştiren İki Usta* s.453. (Düzenlenmiştir.)

4.12 Leonardo da Vinci'nin bir çizimi

4.11 Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinci)

Sezgisi güçlü, hayal gücü yüksek, meraklı ve sentezci bir bilim insanı olan Leonardo da Vinci (Görsel 4.11) 1452-1519 yılları arasında yaşamış; resim, mimari, mühendislik (Görsel 4.12) ve tıp gibi farklı alanlarda çalışmıştır. Leonardo da Vinci doğada var olan düzeni fark etmiş; su dalgalarından ağaç, hayvan ve insan gövdelerine kadar pek çok unsuru gözlemlemiştir. Döneminde tıp bilimine temel olan çizimleri günümüzde hâlâ kullanılmaktadır.

Fatma Emel Ertürk, Gonca Yayan, *Bilim ve Sanatı Birleştiren İki Usta* (s.461-463). (Düzenlenmiştir.)

4.14 Gazi Yaşargil çalışmalarını paylaşıyor

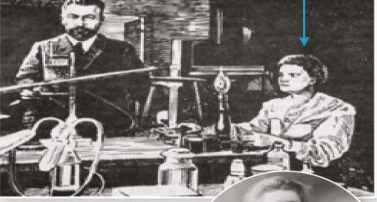
4.13 Prof. Dr. Gazi Yaşargil

Gazi Yaşargil

Tıp alanında yaptığı çalışmalar ile insanlığa büyük bir katkı sağlayan bilim insanlarımızdan biri de Gazi Yaşargil'dir (Görsel 4.13). Her konuyu araştıran, soru soran, sebep sonuç ilişkilerini irdeleyen özelliği ile dikkat çeken Yaşargil, disiplinli çalışmasıyla önemli başarıları imza atmıştır. Mikrocerrahi alanında yaptığı çalışmalar ile (Görsel 4.14) gerek ülkemizde gerekse yurt dışında pek çok ödüle layık görülmüştür.

www.acikerisim.tbmm.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

Şekil 11: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.104)

4.16 Marie Curi'nin çalışmalarını gösteren temsili bir resim

4.15 Marie Curie

Marie Curie (Meri Küri)

Polonya asıllı kimyager ve fizikçidir. Madam Curie olarak da bilinir (Görsel 4.15). Gençlik yıllarında yaşadığı Varşova'da ilk ve orta eğitimini tamamladı. Marie, 1904 yılında doktora vererek Fransa'da, gelişmiş bilim alanında doktora unvanı alan ilk kadın oldu. Aynı yıl radyoaktivite konusundaki araştırmalarından dolayı, kocası ve Becquerel (Bekihuel) ile paylaştığı Nobel Fizik Ödülü'nü alarak tarihte Nobel Ödülü alan ilk kadın oldu. 1908'de Sorbonne'daki ilk kadın profesör de oldu. 1911 yılında radyum ile polonyumun keşfi ve araştırmadaki (Görsel 4.16) rolünden dolayı Nobel Kimya Ödülü'ne layık görüldü. Böylece tarihte iki Nobel ödülüne sahip ilk kişi oldu. Hâlen iki Nobel ödülüne sahip tek kadındır.

Genel ağıdan düzenlenerek alınmıştır (09.11.2016)

Şekil 12: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.105)

Şekil 12'de bilim insanlarından örnekler verilmiştir. Dört erkek bilim insanına örnekler verilerken sadece bir kadın bilim insanı örneği verilmiştir.

38

5. YENİ FİKİRLER GELİŞTİRİYORUZ

Girişimcilik kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.27 Zihni Derin

Zihni Derin'in çay üretimi için yapmış olduğu girişimler öncesi sadece Rize'de değil, Türkiye'de de çay tarımının yapılmadığını biliyor muydunuz? Peki, kimdir Zihni Derin? Gelin bu girişimci büyüğümüzü daha yakından tanıyalım. Zihni Derin (Görsel 5.27), 1880 yılında Muğla'da doğmuştur. Eğitimini ziraat alanında tamamlamış, çeşitli memuriyetlerde bulunmuş, bir dönem de öğretmenlik yapmıştır. 1920'de Yunanların işgalinden hemen önce Bursa'dan ayrılıp kara yolu ile Ankara'ya gelmiştir. Millî Mücadele Hükûmetinin ilk Tarım Genel Müdürü olmuştur.

Zihni Derin, Ankara'da çalıştığı dönemde katıldığı çeşitli toplantılarda Rize ve çevresinin daha iyi bir yaşama kavuşabilmesi için öncelikle insanların geçimini sağlayacak iş ve çalışma imkânlarına kavuşturulması gerektiğini ileri sürer. Bunun üzerine Zihni Derin'in bölgede incelemeler yapması kararlaştırılır. Zihni Derin 1923 yılında Rize'ye gelir. Bölgede yaptığı incelemelerde bazı meraklıların Batum'dan dönüşlerinde getirdikleri ve diktikleri, gayet iyi gelişmiş çay fidanlarıyla karşılaşır. Zihni Derin de Batum'a düzenlenen bir geziye katılır. Batum ve çevresinde Ruslar tarafından kurulmuş olan çay bahçelerini ve çay fabrikalarını inceleyerek gerekli bilgilerle Rize'ye döner. Beraberinde çay tohumu ve fidanları, narenciye ve bazı meyve çeşitlerini de Rize'ye getirir. Rize'de yanında getirdiği fidan ve tohumları toprakla buluşturarak denemeler yapar. Daha sonra Batum'dan sipariş edilen 500 bin tohum, fidan hâline getirilir ve halka dağıtılır. Ancak çeşitli nedenlerle bu çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanır.

Sizce başarısızlık Zihni Derin'i durdurmuş olabilir mi? Zihni Derin'in kişilik özelliği ile bilim insanlarının ortak özellikleri arasında benzerlik var mı? Bu durumu arkadaşlarınızla tartışınız.

Şekil 13: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.129)

Şekil 13'te girişimci Zihni Derin'den bahsedilmiştir.

5.28 Zihni Derin'in çalışmalarına destek veren yöre halkı

Zihni Derin yöre halkı ile bölgedeki çalışmalarına devam eder (Görsel 5.28). Nihayet amacına ulaşmıştır. İlk yaş çay yaprağı hasadı ve kuru çay üretimi 1938 yılında gerçekleştirilir. Bölgenin ekonomik ve sosyal yönden kalkınması, bölgeden göçü azaltmak amacıyla çay tarımı ve sanayisi uzun yıllar devlet tarafından desteklenip teşvik edilir. 1940 yılında çıkarılan 3788 Sayılı Çay Kanunu ile ülkemiz çaycılığı güvence altına alınmıştır. Bu yasal düzenlemenin ardından çay tarım alanları giderek genişlemiş ve üretim miktarı hızla yükselmiştir (Görsel 5.29). Böylece hem eğitimi hem de yaşamını tarıma adanmış olan bu örnek kişi, Rize'nin ekonomisini de değiştirmiştir. Ülkemizde ilk çay fabrikası, 1947 yılında kurulurken 1973 yılında, kurulan yaş çay işleme fabrika sayısı 32'ye, 1985 yılında ise 45'e ulaşmıştır. 1963 yılına kadar ithalat ile karşılanan iç tüketim talebi 1963 yılından sonra yurt içi üretim ile karşılanmaya başlanmıştır.

Prof. Dr. A. Gürhan Fişek, *Çalışma Ortamı*, Kasım - Aralık 2016- s.18-21. (Düzenlenmiştir.)

Şekil 14: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.130)

Şekil 14'te Zihni Derin ve ilk çay fabrikasından bahsedilmiştir.

4. GEÇMİŞTEN GELECEĞE ARMAĞAN: ORTAK MİRAS

Geçmişten kalan ve tüm insanlar için değerli olabilecek unsurlar, neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Miras, en basit anlamıyla bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı unsurlardır. Miras geçmişten geleceğe bir armağandır. Bizden sonra gelenlere neler bırakabiliriz? Ev, araba, para, kitaplar, ailevi değeri olan eşyalar, fotoğraflar vb. şeyler bize ailemizden kalan ya da bizim çocuklarımıza bırakmak isteyeceğimiz değerli şeylerdir. Bir de bize insanlık tarihinin miras bıraktığı varlıklar vardır. İnsanoğlu tarih sahnesine çıktığı günden beri düşünce, sanat, edebiyat, mimari, bilim, teknoloji gibi daha sayamadığımız pek çok alanda maddi-manevi pek çok şey üretmiştir. Zaman içerisinde bu ürünler sadece üretildikleri toplumun değeri olarak kalmamış, tüm insanlığın ortak değeri hâline gelmiştir. Dünya mirası olan ürünler, bulundukları ya da yapıldıkları topraklara bakılmaksızın bütün insanlığa ait olmuşlardır. Şimdi insanlığın bilim mirasına katkı sunan birkaç ismi inceleyelim.

7.19 Hipokrat (Temsil)

Hipokrat: Günümüzde tıbbın babası olarak anılan İyonyalı hekimdir (Görsel 7.19). MÖ 460 yılında doğmuş. Anadolu'da uzun yıllar hekimlik yapmıştır. Hastalıkların nedenleri ve tedavi yöntemleri ile ilgili önemli çalışmalarda bulunmuştur. Eserlerinde batıl inançlar ve büyü şifa yöntemlerini reddederek bir bilim dalı olan tıbbın temel ilkelerini ele almıştır.

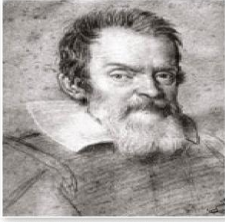

7.20 Ali Kuşçu (Temsil)

Ali Kuşçu: Astronom ve matematikçidir. 1403'te Semerkand'da doğdu (Görsel 7.20). Küçük yaştan itibaren matematik ve astronomiye ilgi duyan Ali Kuşçu, dönemin önemli bilim insanlarından dersler almıştır. Astronomi (Görsel 7.21), matematik, dil bilimi ve felsefe alanlarında eserler vermiştir. II. Mehmed'in davetiyle İstanbul'a gelip Ayasofya Medresesinde müderrislik yapmıştır.

Şekil 15: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.11)

Şekil 15'te Hipokrat ve Ali Kuşçu örneği verilmiştir.

7.22 Galileo Galilei (Temsil)

Galileo Galilei (Galileo Galilei): İtalyan astronom, fizikçi, mühendis, filozof ve matematikçidir (Görsel 7.22). 1564'te İtalya'da doğmuştur. Astronomi bilimine katkıları arasında Venüs'ün evrelerinin teleskopik kanıtı ve Jüpiter'in en büyük dört uydusunun keşfi yer alır. Bu uydulara Galileo'nun uyduları adı verilmiştir. Galileo, ayrıca uygulamalı bilim ve teknoloji alanında da çalışmış, geliştirilmiş askerî pusula gibi aletler de icat etmiştir.

Canan Dağdeviren: Fizik mühendisidir. Harvard (Harvard) Üniversitesinin Genç Akademi üyeliğine seçilen ilk Türk'tür (Görsel 7.23). Hacettepe Üniversitesi Fizik Mühendisliği bölümünden mezun olan Canan Dağdeviren esnek, katlanabilir ve deri üstüne yapıştırılabilir veya giyilebilir elektronik aletler üzerine çalışmalar yaptı. Medikal teknoloji alanında yaptığı çalışmalar ile pilsiz çalışan giyilebilir bir kalp çipi ve cilt kanserini teşhis eden bir cihaz geliştirdi. Forbes'in (Forbis) 30 Yaş Altı Bilim İnsanı Listesi'nde de yer aldı.

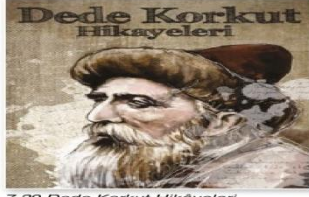

7.23 Canan Dağdeviren

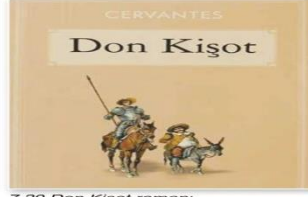
Şekil 16: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.172)

Şekil 16'da insanlığın ortak mirasından bahsedilerek bilim mirasına örnekler verilmiştir. Üç erkek bilim insanına örnekler verilerken sadece bir kadın bilim insanı örneği verilmiştir.

Yaşanan, görülen, duyulan bir olayın ya da bir duygu ve düşüncenin estetik bir kaygı ile ele alındığı roman, hikâye ve şiir gibi ürünlerin geneline “edebî eser” denir. İşte size insanlığın edebiyat mirasına ait bazı örnekler (Görsel 7.29, 7.30, 7.31):

7.29 Dede Korkut Hikâyeleri
Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyeleridir.

7.30 Don Kişot romanı
Modern Batı edebiyatının önemli kurgu romanlarındandır.

7.31 Safahat
Mehmet Âkif Ersoy'un yayımladığı yedi şiir kitabındaki şiirleri bir araya getiren eserdir.

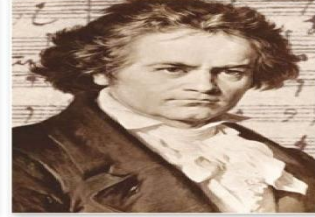
Yaratıcılığın ve hayal gücünün resim, müzik gibi farklı yöntemlerle yansıtılmasına sanat adı verilir. Aşağıda insanlığın sanat mirasına ait bazı eserler verilmiştir (Görsel 7.32, 7.33, 7.34).

7.32 Kaplumbağa Terbiyecisi
(Pera Müzesi-İstanbul)
Ünlü Türk ressamı Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi adlı eseri.

7.33 Mona Lisa
[Louvre (Lur) Müzesi-Paris]
Leonardo da Vinci'nin en çok bilinen tablosu Mona Lisa.

7.34 Beethoven temsilli resmi
(Beethoven Müzesi-Viyana)
Klasik müziğin en önemli isimlerinden biri olan Beethoven (Bethovin).

Şekil 17: Beşinci Sınıf Ata Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (S.176)

Şekil 17'de sanatçılar ve eserlerinden örnekler verilmiştir bu örneklerde kadın sanatçı ve eserine rastlanmamıştır. Burada yine kadınların geri plana atıldığı görülmektedir.

4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda; altıncı sınıf MEB ve Anadolu Yayınları sosyal bilgiler ders kitaplarında geçen kadın-erkek sözcüklerinin frekans değerleri, görsellerde bulunan kadın ve erkek frekans değerleri, kadın ve erkek mesleklerinin frekans değerleri, kadın ve erkek bilim insanları, kadın ve erkeklerin diğer alanlarda yer alma sıklığını gösteren frekans değerlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 17: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kitaplarında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri (F)

	Kadın (f)	Erkek (f)	Toplam	Kadın Oran	Erkek oran	Toplam oran
Anadol Yayınları	99	20	119	%83	%17	%100
MEB Yayınları	108	14	122	%89	%11	%100

Tablo 17’de altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında geçen kadın ve erkek sözcüklerinin frekans (f) değerlerine yer verilmektedir. Buna göre en çok kadın (108) sözcüğüne %89 oranla MEB Yayınları’nda yer verilmiştir. Bu oran Anadol Yayınları’nda (99) %83 düzeyindedir. Erkek sözcüğüne (20) %17 oranla Anadol Yayınları’nda yer verilmiştir. MEB Yayınları’nda ise erkek sözcüğünün yer alan sıklığı (14) %11 düzeyindedir.

Tablo 18: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri (F).

	Anadol Yayınları (f)	Oran	MEB Yayınları (f)	Oran	Toplam oran
Kadın	25	%31	55	%69	%100
Kız çocuk	21	%47	24	%53	%100
Erkek	40	%34	49	%60	%100
Erkek çocuk	17	%38	28	%62	%100
Toplam	96		156		

Tablo 18’de Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında görsellerde, resimlerde, temsili resimlerde bulunan kadın ve erkek frekans değerlerine (f) yer verilmektedir. Buna göre en çok kadın görseline %69 oranla (55) MEB Yayınları’nda yer verilmiştir. Erkek görseline ise %40 oranla (33) Anadol Yayınları’nda yer verilmiştir. Kız çocuk görseline %47 oranla (21) Anadol Yayınları’nda, %53 oranında da (24) MEB Yayınları’nda rastlanmıştır. Erkek çocuk (28) görsellerine de en fazla MEB Yayınları’nda %62 oranında (28) yer verilmektedir. Anadol Yayınları’nda ise bu oran %38 (17) düzeyindedir.

MEB Yayınları altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s. 17, 22, 23, 39, 51, 55, 65, 75, 78, 88, 117, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 207, 209, 210, 212, 213, 218, 221, 241, 243, 245) topluluk görselleri olduğu için sayılamamış ve yukarıdaki tabloya eklenememiştir. Anadol Yayınları altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s.14, s17, 21, 22, 91, 113, 129, 131, 167, 199, 215, 218, 220, 221, 223, 247, 251) topluluk görselleri olduğu için sayılamamış ve yukarıdaki tabloya eklenememiştir.

Tablo 19: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Mesleklerin Frekans (F) Değerleri

	Anadol Yayınları (f)		MEB Yayınları (f)	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Öğretmen	0	1	1	0
Fabrikatör	0	0	1	0
Pilot	0	1	0	0
Düşünür/ mutasavvıf/filozof	0	8	0	5
Arkeolog		1	0	4
Güreşçi	0	0	1	0
Okçu	0	0	1	0
Bilim insanı	1	6	2	3
Milli yüzücü	0	0	1	1
Çiftçi	1	0	1	1
Asker	0	1	1	2
Halı dokumacı	2	0	0	0
STK görevlisi	1	3	0	0
Tekstilci	1	0	0	0
İşçi	2	1	0	1
Girişimci	2	1	1	0
Ressam	1	0	0	0
Doktor	2	0	0	1
Mühendis	2	2	0	1

Psikolog	1	0	0	0
Avukat	1	0	0	0
Bakan	1	0	0	0
Muhtar	1	0	0	0
Şoför	1	0	0	0
Yazar	1	0	0	0
Milletvekili	1	1	9	0

Tablo 19’da altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan kadın meslekleri yer almaktadır. Buna göre MEB Yayınları’nda bulunan kadın meslekleri; milletvekili (9), bilim insanı (2), fabrikatör (1), güreşçi (1), okçu (1), millî yüzücü (1), çiftçi (1), asker (1), öğretmen (1), girişimci (1) şeklin de yer almaktadır.

Anadol Yayınları’nda bulunan kadın meslekleri ise en çok halı dokumacı (2), işçi (2), girişimci (2), yazar (1), şoför (1), muhtar (1), bakan (1), avukat (1), psikolog (1), ressam (1), tekstilci (1), Kızılay görevlisi (1), çiftçi (1), bilim insanı (1) olarak görülmektedir.

MEB Yayınları’nda bulunan erkek meslekleri; en çok düşünür/ filozof (5), arkeolog (4), bilim insanı (3), asker (2), işçi (1), girişimci (1), doktor (1), mühendis (1) şeklindedir.

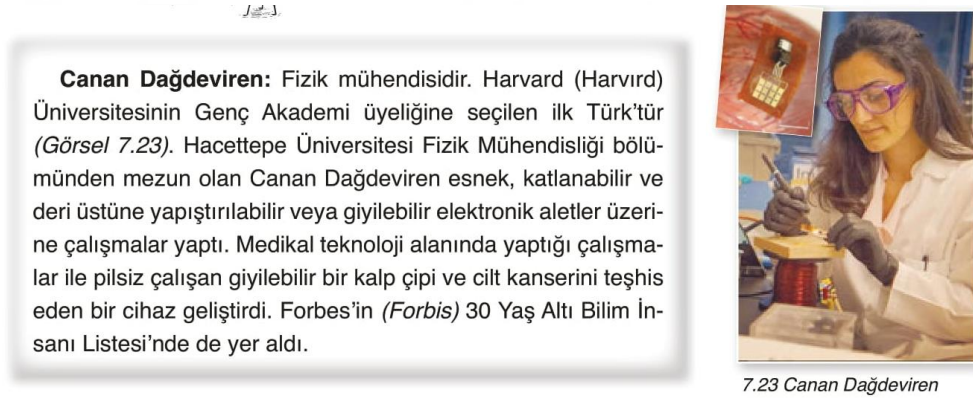
Anadol Yayınları’nda ise erkek meslekleri; en çok düşünür/ mutasavvıf (8), bilim insanı (6), STK görevlisi (3), mühendis (2), öğretmen (1), arkeolog (1), asker (1), işçi (1), girişimci (1), milletvekili (1) olarak görülmektedir.

Tablo 20: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bilim İnsanları

Anadol Yayınları		MEB Yayınları	
Kadın f (1)	Erkek f (6)	Kadın f (2)	Erkek F (3)
Canan Dağdeviren	İbni Sina	Feryal Özen	Biruni
	Mazhar Osman	Esen Akpek	Karamürsel Harezmi

Hulusi Behçet	Kindi
Cahit Arf	
Oktay Sinanoğlu	
Biruni	

Tablo 20’ e göre Anadol Yayınlarında; kadın bilim insanlarından Canan Dağdeviren verilmiştir. MEB Yayınlarında; ise Esra Karamürsel Akpek ve Feryal Özel verilmiştir.

Şekil 18: Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.138)

Şekil 18’de Anadol Yayınlarında yer verilmiş olan kadın bilim insanı Canan Dağdeviren’e ait görsel bulunmaktadır.

Tablo 21: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı

	Anadol Yayınları		MEB Yayınları	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Girişimci	2	1	1	0

Tablo 21’de Anadol Yayınları’nda (2) kadın girişimci ve (1) erkek girişimci yer almıştır. MEB yayınlarında ise (1) kadın girişimci yer alırken erkek girişimci yer almamıştır.

BASINDAN

Anne-kız “incir cipsi” ile girişimci oldu.

Aydın'ın Kuyucak ilçesinde incir üreticisi Semra Hanım, inciri farklı şekilde kurutarak elde ettiği ve “incir cipsi” adını verdiği ürünle başarılı bir girişimcilik örneği sergilemektedir. Semra Hanım, eşinin yol kenarındaki tezgahta satmadığı yaş incirleri ince ince dilimleyip kurutarak değerlendirdi (Görsel 5.71).

Çeşitli denemeler yapan Semra Hanım, güneşte kurutulan ince dilimlerin cips gibi çıtır çıtır ve lezzetli olduğunu fark etti. Semra Hanım, komşuları ve yakınlarına ikram ettiği kuru meyveyi, “incir cipsi” adıyla satışa da çıkardı. İşini büyötmeye karar veren Semra Hanım, üniversitede okuyan kızı Gizem'den kendisine yardımcı olmasını istedi. Kızının da olumlu yaklaşımı sayesinde bir proje hazırlayan anne-kız T.C. Tarım ve Orman Bakanlığının Genç Çiftçi Projesi'ne başvurdu ve 30 bin lira hibe aldı.

Mahalledeki 5 kadına da istihdam sağlayan anne-kız, bahçelerden toplanan taze incirleri evlerinin önünde temizleyip ince ince keserek sera içinde kurutmaya başladı. Genel Ağ'daki alışveriş siteleri aracılığıyla satışa başlayan Semra Hanım ve ailesi, geçen yıl kilogramı 25 liradan yaklaşık 400 kilogram incir cipsini satmayı başardı.

Semra Hanım muhabirimize, eşiyle hayatlarını birleştirdikten sonra çiftçiliğe başladığını ve o dönemden bu yana “Daha farklı ne yapabiliriz?” diye sorguladığını anlattı. Semra Hanım, sözlerine şöyle devam etti: “Eşim yol kenarında taze incir satıyordu. Satılmayan incirleri de böyle ince ince doğrayıp kendimiz yedik. Sonra “Neden bu şekilde satmayalım?” dedim.

Cips yapılmak üzere kurutulan incirler

5.71

Şekil 19: Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.177)

Şekil 19'da bulunan girişimci kadınlara örnek olarak anne-kız incir cipsi üreten Semra Hanım ve kızı Gizem'den bahsedilmektedir.

6. sınıf MEB Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

1.31: Van Depremi Sonrasında Yapılan Yardımlar

Şekil 20: Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.36)

Türk, Beklenilendir

Prof. Dr. Tufan GÜNDÜZ'ün anlatımıyla: Türk askeri Saraybosna'da, özel olarak yardıma muhtaç köy ve okulları dolaşıp gerekli yardımlarla donatıyor. Dolaşırken bir köyün muhtarından yardım yapılacakların listesini istiyor. Yardım paketleri ise Türkiye'den kargo ile birliğe gönderiliyor. Köyde listeye göre dağıtım yapılıyor ve köyün ileri gelenlerinden birisi "Biz size listeyi verdiğimizde yardıma muhtaç bir teyzemizi unutmuşuz." diyor. Teyzenin evi de tepelik bir yerde ve köyün dışındadır. Bizim subaylarımız "Tabii ki yardım edebiliriz." diyorlar ve diz boyu kara yağmen kutuları omuzlayıp teyzenin evine ulaştırıyorlar. Kapıyı çalıyorlar ve karşılarındaki teyze kapıyı açar açmaz "Türk müstünüz?" diye soruyor. Bizimkiler de "Türküz!" deyince yaşlı teyze "Geleceğinizi biliyordum." Bizim geleceğimizi bilen milyonlar var. El Bab'da, Halep'te, Musul'da...

Tufan Gündüz, Pelin Çifti, "Tarih Bizi Çağırıyor", s.15 (Düzenlenmiştir.)

7.17: Türk Askeri Yardım Dağıtırken-Afganistan

Şekil 21: Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.241)

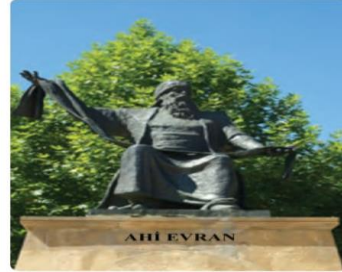
Şekil 21'de yardımlaşma ve dayanışma konularının yer aldığı görsellerde kadınlar yardım alan yardıma muhtaç olan kişiler olarak görülmektedir.

TARİHE YOLCULUK

Türkiye Selçuklularının Anadolu'ya yerleştirdiği Türkmenler kısa sürede Anadolu'daki kültürel yapıyı değiştirmiştir. Türkmenlerin yerleştirilmesinde uygulanan iskân politikası, Türkmenlerin yaşam tarzları ve kültürleriyle bölgeyi Türkleştirmesi ve İslamlaştırmasında etkili olmuştur.

Anadolu'ya gelen Türkler Anadolu'da birçok sosyal ve kültürel teşkilatlar kurmuştur. Bunlardan biri de çeşitli meslek gruplarını bir araya getiren ve bir esnaf teşkilatı olan Ahi Teşkilatı'dır. Ahi Evran ve kurmuş olduğu Ahi Teşkilatı, Anadolu toprakları üzerinde barış ve huzurun tesisinde önemli roller üstlenmiştir.

Anadolu'nun yurt edinilmesinde mutasavvıflar etkili olmuştur. Mevlânâ Celâleddini Rûmî, Hacı Bektaşî Veli, Yunus Emre vb. sufiler ile Ahi Evran ve Nasreddin Hoca gibi düşünürler Anadolu Türklüğünün Moğol istilası nedeniyle zor günler geçirdiği dönemde eserleri ve samimi sohbetleriyle halka yol gösterdiler. İslam dininin özünü Anadolu insanına aktararak milletimizin birliğini ve bütünlüğünü korumasında önemli rol oynadılar.

2.60: Ahi Evran Heykeli-Kırşehir

2.61: Mevlânâ Celâleddini Rûmî Temsili Resim

2.62: Hacı Bektaşî Veli Temsili Resim

2.63: Yunus Emre Temsili Resim

Şekil 22: Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.94)

Şekil 22'de Anadolu'nun Türkleşmesinde etkili olan düşünürlere örnekler verilmiştir. Burada da Anadolu'nun Türkleşmesinde katkısı olan kadınlara yer verilmemiştir.

4.31: Korsan Yayınla Mücadele

4.32

Korsanla mücadelede en önemli şey toplumun bilinçlendirilmesidir.

KORSAN ÜRÜNE HAYIR HATTI

0530 580 77 99

TÜRKİYE BASIM YAYIN MESLEK BİRLİĞİ (TBMY)

4.33

Korsan ürünlerle mücadelede üzerimize düşen görevleri bir polis memurunun anlatımıyla öğrenelim.

Kitap, CD, DVD, radyo ve televizyon gibi ürünlerin üzerinde telif hakkını koruyan bandrol adlı etiket bulunur. Bu etiket, satın alınan ürünlerin üzerinde devletçe belirli bir verginin kesildiğini gösteren etikettir. Bandroller özel olarak yapıldığı ve tahrip edildiğinde tekrar eski hâline dönmeyen etiketler olduğu için güvenilirlik sağlamaktadır. Korsan ürünlerde bandrol bulunmadığı için tüketiciler tarafından bu ürünler alınmamalıdır. Bununla birlikte Genel Ağ üzerinden kişisel hakları saklı olan kaynakların izinsiz indirimi yapılmamalıdır.

4.34: Korsan Yayın Operasyonu

Şekil 23: Altıncı Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.151)

Şekil 23'te korsan ürünlerle mücadele konusundan bahsedilen görselde dört erkek zabıta ve polis memuru görseli konulmuş, her iki resimde de sadece erkeklere yer verildiği görülmektedir.

6. sınıf Anadolu Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

Birunî

Birunî (Görsel 2.13), pek çok alanda eserler vermiş çok yönlü bir bilim insanıdır. Harezmşahlar Devleti yıkılınca Gazneli Mahmut tarafından himaye altına alınmıştır. Yaptığı bilimsel çalışmalarla sarayda büyük itibar görmüştür. Birunî yaşadığı yüzyılın en büyük matematikçisi olarak kabul edilmektedir. Trigonometri alanındaki bazı bulgularına batılı matematikçiler ondan ancak iki asır sonra ulaşabilmiştir. Birunî, astronomi alanındaki çalışmalarıyla çağdaş astronominin temellerini atmıştır. Tıp ve eczacılık alanlarında da önemli birçok eser yazarak bu alanlarda bazı uygulamalar geliştirmiştir.

Gazneli Mahmut, Hindistan üzerine on yedi sefer düzenledi. Kuzey Hindistan'ı topraklarına katarak bu bölgede İslamiyet'in yayılmasını sağladı. Bu seferler sırasında büyük ganimetler ele geçirildi.

Gazneliler başka bir Türk devleti olan Büyük Selçuklu Devleti'yle **Dandanakan Savaşı**'nı yaptılar. 1040 yılında yapılan bu savaşı kaybeden Gazneliler yıkılma sürecine girdi.

İslamiyet'in etkisiyle Türkler arasında kültürel değişimler hız kazandı. Dil, edebiyat ve sanat alanında yeni çalışmalar ortaya konuldu. Semerkant, Buhara, Taşkent ve Horasan gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı şehirler ilmi açıdan İslamiyet'i temsil etmeye başladılar. Bu şehirlerde çeşitli ilim ve kültür merkezleri açıldı. İbn-i Sina (Görsel 2.10), İmam Buhârî, Birunî, Kâşgarlı Mahmut, Ahmet Yesevî ve Yusuf Has Hacip gibi bilim, din ve edebiyat alanlarında çalışmalar yapmış bilim insanları yetişti. Kültürel gelişme ve değişmelerin hızlı meydana geldiği İslam coğrafyasında toplum içinde din ve bilim insanları itibar görürdü. Ayrıca insanlar arasında sıkı bir yardımlaşma ve dayanışma vardı. Yardıma muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması için çeşitli hayır kurumları oluşturuldu.

İbn-i Sina (temsili)

Türkler, İslam dünyasındaki iç çekişme ve kargaşa ortamına son vererek Müslümanları halifenin etrafında birleştirdiler. İlerleyen yıllarda Türkler İslam dünyasının koruyuculuğunu üstlendiler. Medrese, zaviye, cami, darüşşifa ve mescitler yaparak İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesine katkıda bulundular. Bu amaçla Türkler, Nizamiye Medreselerini kurdular; burada bilim insanları, devlet adamları, mimarlar ve komutanlar yetiştirdiler.

Kâşgarlı Mahmut (temsili)

Divânü lügâti't-Türk

Divânü lügâti't-Türk, Araplara Türkçe öğretmek amacıyla Kâşgarlı Mahmut (Görsel 2.12) tarafından yazılmıştır. Büyük Türkçe Sözlük anlamına gelmektedir. Bu eser yalnızca bir sözlük değil aynı zamanda Türk tarihinin en zengin bilgi kaynaklarından biridir.

Yusuf Kadir Han döneminden sonra Karahanlılar ikiye ayrılmış ve diğer devletlerin egemenliği altına

Kutadgu Bilig

Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacip (Görsel 2.11) tarafından Uygur alfabesiyle yazılmıştır. Türk-İslam edebiyatının ilk yazılı örneğidir. Mutluluk veren bilgi anlamına gelmektedir. İdeal bir devlet yönetim sisteminin nasıl olması gerektiğini açıklayan öğretici bir eserdir.

Yusuf Has Hacip (temsili)

Şekil 24: Altıncı Sınıf Anadolu Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.54-55)

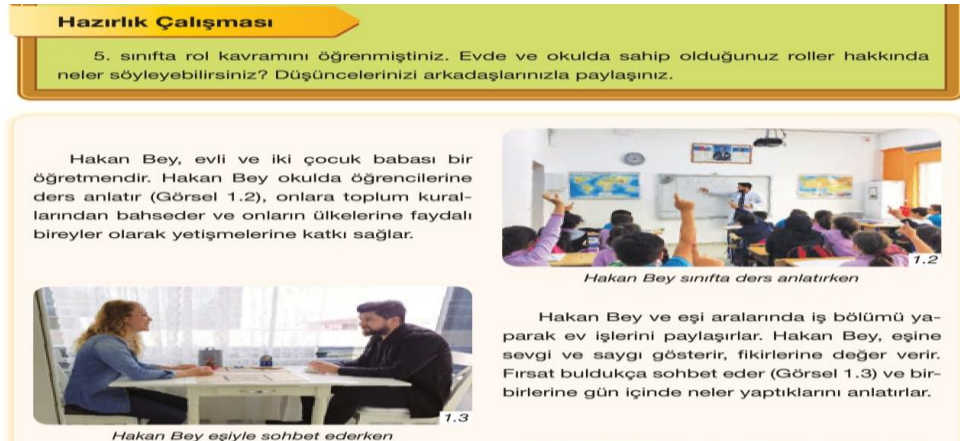
Şekil 24'te bilim insanı, yazar ve düşünörlere örnekler verilmiştir. Burada da kadın bilim insanı yer almadığı görölmektedir.

Türkiye Selçuklu Devleti, Moğolların baskısından kaçan Türk boylarını Anadolu'ya yerleştirdi. Bu boylara mensup olan Mevlana, Ahi Evran, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Veli gibi kişiler Anadolu'da sosyal, kültürel ve dinî alanda önemli çalışmalar gerçekleştirdi.

Şekil 25: Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.63)

Şekil 25'te Anadolu'nun Türkleşme sürecinde katkı sağlayan düşünürlere örnekler verilmiştir. Burada da kadınlara yer verilmediği görülmektedir.

Şekil 26: Altıncı Sınıf Anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.10)

Şekil 26'da toplumdaki sosyal rollere ilişkin görseller bulunmaktadır. Hakan Bey üzerinden bir anlatım yapıldığı görülmektedir, kadın ise Hakan Bey'in eşi olarak nitelendirilmektedir.

NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ

Hazırlık Çalışması

Gelecekte ülkenize fayda sağlamak için yapmak istedikleriniz nelerdir? Bunun için hangi özelliklere sahip olmanız gerekir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Okuma Metni

1886 yılında Sivas'ın Divriği ilçesinde dünyaya gelen Mehmet Nuri Bey (Görsel 5.83) eğitimini başarıyla tamamladıktan sonra 1903 yılında Ziraat Bankası'nın açtığı memurluk sınavını kazanarak Ziraat Bankası'nda memur olarak çalışmaya başladı. 1910'da Maliye Bakanlığının sınavını kazandı ve maliye memuru oldu. Maliye Bakanlığı'nda çeşitli kademelerde çalışırken bir yandan da yüksek öğrenimini tamamladı. Bir süre sonra devlet memurluğundan istifa etti ve ticaret hayatına atıldı.

Mehmet Nuri Demirağ

Mehmet Nuri Bey, Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul'da ticaretle uğraşırken bir yandan da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Mağka Şubesi'ni yönetti. Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasının ardından devlet yönetimi, ülkenin ulaşım sorununu çözmek için demir yolu ağını genişletmeye karar verdi. Samsun-Sivas demir yolu yapımını üstlenen Fransız şirketi 1926 yılında işi bırakınca Mehmet Nuri Bey, kardeşi Abdurrahman Naci Bey'le birlikte demir yolunun yapımını üstlendi. Kardeşiyle birlikte çalışarak Samsun-Erzurum, Sivas-Erzurum ve Afyon-Dinar hatlarının 1012 kilometrelik demir yolunu bir yıl gibi kısa bir sürede tamamladı. Dağlık ve kayalık arazide balyozlarla dağları delerek tünel açmak zorunda kalmalarına rağmen işlerini zamanında tamamladılar. Başarılarından ötürü 1934 yılında Mustafa Kemal Atatürk, Mehmet Nuri Bey ve kardeşi Abdurrahman Naci Bey'e "Demirağ" soyadını verdi. Mehmet Nuri Demirağ, demir yolu yapımını sürdürürken bir yandan büyük inşaat projelerine de başladı, Karabük Demir Çelik, İzmit Seldüzo, Sivas Çimento, Bursa Yünlü Sanayi Dokuma tesislerini ve Eceabat Havalimanı'nı inşa etti.

Devrin zengin iş adamlarından biri olan Demirağ, 1936 yılında uçak fabrikası kurma girişimine başladı. O yıllarda ordunun uçak ihtiyacı halktan ve iş adamlarından toplanan bağışlarla karşılanmaktaydı. Uçak satın almak için bağlatılan bir bağış kampanyasına katılması istendiğinde "Benden bu millet için bir şey istiyorsanız, en mükemmeliyi istemelisiniz. Madem ki bir millet tayyaresiz yaşayamaz, öyleyse bu yaşama vasıtasını başkalarının lütfundan beklememeliyiz. Ben bu uçakların fabrikasını yapmaya talibim." sözleriyle karşılık vermişti.

Şekil 27: Altıncı Sınıf anadol Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.185)

Şekil 27'de nitelikli insan gücünün anlatıldığı bu bölümde Anadol Yayınları'nda sadece Nuri Demirağ'a yer vermiştir. Kadınlara ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu kısımda; yedinci sınıf MEB ve Ekoyay Yayınları sosyal bilgiler ders kitaplarında geçen kadın-erkek sözcüklerinin frekans değerleri, görsellerde bulunan kadın ve erkek frekans değerleri, kadın ve erkek mesleklerinin frekans değerleri, kadın ve erkek bilim insanları, kadın ve erkeklerin diğer alanlarda yer alma sıklığını gösteren frekans değerlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 22: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kitaplarında Geçen Kadın ve Erkek Sözcüklerinin Frekans Değerleri (F)

	Kadın (f)	Erkek (f)	Toplam	Kadın Oran	Erkek oran	Toplam oran
Ekoyay Yayınları	20	17	37	%54	%46	%100
MEB Yayınları	54	21	75	%72	%28	%100

Tablo 22’de yedinci sınıf sosyal bilgiler dersi kitaplarında geçen kadın ve erkek sözcüklerinin frekans değerlerine (f) yer verilmiştir. Buna göre MEB Yayınları’nda %72 oranında (54) kadın sözcüğüne yer verilirken, %28 oranında (21) yer verilmiştir. Ekoyay Yayınları’nda ise %54 oranında (20) kadın sözcüğüne yer verilirken, %46 oranında (17) erkek sözcüğüne yer verilmiştir.

Tablo 23: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Görsellerde/ Resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek Frekans Değerleri (F).

	Ekoyay Yayınları (f)	Oran	MEB Yayınları (f)	Oran	Toplam oran
Kadın	38	%46	44	%54	%100
Kız çocuk	28	%67	14	%33	%100
Erkek	96	%52	90	%48	%100
Erkek çocuk	17	%68	8	%32	%100
Toplam	179		156		

Tablo 23’te yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında görsellerde/ resimlerde/ Temsili Resimlerde Bulunan Kadın ve Erkek frekans değerlerine (f) yer verilmiştir. Buna göre en çok erkek görseli %52 oranla (96) Ekoyay Yayınları’nda yer verilmiştir. Kadın görseline ise %54 oranla (44) MEB Yayınları’nda yer verilmiştir. Kız çocuk görseline ise en fazla %67 oranla (28) Ekoyay Yayınları’da yer verilmiştir. Erkek çocuk görseli %68 oranla (17) Ekoyay Yayınları’nda rastlanmıştır.

MEB Yayınları yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s.48, 70, 71, 72, 114, 115, 117, 162, 174, 175, 198, 203, 204, 213, 235) topluluk görselleri olduğu için sayılamamış ve yukarıdaki tabloya eklenememiştir. Ekoyay Yayınları yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bazı sayfalarda (s.10, 40, 41, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 56, 57, 58, 59, 61, 64, 69, 70, 74, 76, 79, 83, 85,86, 88, 89, 101, 114, 116, 134, 137, 144, 167, 180, 182, 185, 190, 207, 208, 209, 220) topluluk görselleri olduğu için sayılamamış ve yukarıdaki tabloya eklenememiştir.

Tablo 24: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Mesleklerin (F) Değerleri

	Ekoyay Yayınları (f)		MEB Yayınları (f)	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Öğretmen	0	0	2	0
İşçi	0	0	0	3
Girişimci	0	0	1	0
Bilim insanı/ mucit	0	30	1	25
Giyim/ dikişçi	0	0	1	0
Mimar	0	0	0	2
Doktor	1	0	2	2
Tıp mühendisi	0	0	1	1
Şair/ yazar	0	1	0	3
Kâşif	0	5	0	4
Tüccar	0	1	0	0
Sanatçı	0	6	0	3
Seyyah	0	2	0	3
Teknisyen	0	1	0	0
Tamirci	0	1	0	0
Mühendis	0	2	0	1
Terzi	0	1	0	0
Turist rehberi	1	0	0	0
Biyoteknolog	1	0	0	0

Yazar	0	2	0	1
Muhtar	1	0	0	0
Milletvekili	0	5	0	9

Tablo 24’te yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan kadın meslekleri (f) değerleri yer almaktadır. Buna göre en çok MEB Yayınları’nda en çok kadın meslekleri öğretmen (2), doktor (2) onu bilim insanı (1), giyim/dikişçi (1), girişimci (1), tıp mühendisi (1) yer almaktadır. Ekoyay Yayınları’nda doktor (1), turist (1), biyoteknolog (1), milletvekili (1) yer almıştır. MEB Yayınları’nda en çok erkek meslekleri bilim insanı/mucit (25), milletvekili (9), kâşif (4), şair (3), işçi (3), sanatçı (3), seyyah (3), mimar (2), doktor (2), tıp mühendisi (1), yazar (1), mühendis (1) yer almaktadır. Ekoyay Yayınları’nda en çok görülen erkek meslekleri bilim insanı/mucit (30), sanatçı (6), kâşif (5), milletvekili (5), seyyah (2), yazar (2), mühendis (2), terzi (1), şair (1), tüccar (1), teknisyen (1), tamirci (1) yer almıştır.

Şekil 28: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.178)

Tablo 25: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bilim İnsanları

Ekoyay Yayınları	MEB Yayınları
Erkek f (30)	Kadın f (0)
İbni Heysem	Feynman
Harezmi	Newton
İbni Firnas	James Watt
Farabi	Thomas Savery
İbni Sina	Magellan
El Cezeri	Galileo
El Hazini	Pisagor
İbni Haldun	Aristo
Ali Kuşçu	Gutenberg
Kâtip Çelebi	
Piri Reis	Denis Papin
Gutenberg	Del Cano
Colomb (2)	Farabi

Magellan	Montesquie
Kopernik	İbnş Sina
Galileo	Biruni
Newton	Piri Reis
Denis Papin	İbni Haldun
Thomas Savery	Harezmi
James Watt	Ali Kuşçu
Richard Trevithick	Kâtip Çelebi
Thomas Edison	Becquerel
Guglielma Marconi	Hazini
Jhon Baird	El Cezeri
Tim Bernes Lee	Tales
Chester Carlson	
Edward Belin	
James Russel	
George Moore	
Samuel Morse	

Tablo 25'te yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bulunan bilim insanlarına yer verilmiştir. Buna göre otuz bilim insanı Ekoyay Yayınları'nda, yirmi beş bilim insanı MEB Yayınları'nda geçmektedir. Bir tane kadın bilim insanı MEB Yayınları'nda Marie Curie'e yer verilmiştir.

Görsel 4.38: Marie Curie

BİLİM, TEKNOLOJİ VE TOPLUM

MARIE CURIE (Mari Kuri)

Marie Curie 1867 yılında Romanya'nın başkenti Varşova'da dünyaya geldi. Liseyi bitirdikten sonra üniversiteye gitmesini sağlayacak mali desteği bulmak amacıyla yaptığı tüm başvurular sonuçsuz kaldı. Sonunda ablası ile ortak bir çözüm yolu buldular: Önce Marie bir işe girip ablasına öğrenim desteği sağlayacak, üniversiteyi bitirdiğinde ablası Marie'yi destekleyecekti. Ablası mezun olunca Paris'e giderek Sorbonne Üniversitesi Fen Fakültesine kaydoldu. Üniversitede matematik, fizik, kimya ve astronominin yanı sıra müzik ve şiir dersleri de aldı. Matematik alanında lisesansüstü eğitim yaparken tanıştığı Pierre Curie (Pier Kuri) ile evlendi.

Fransız fizikçi Becquerel (Bekrol) uranyum maden filizinde uranyum dışında başka bir elementin daha bulunduğu kanısındaydı. Becquerel bu düşüncesini anlatınca Madam Curie ve eşi çalışmalarına başladı. Curie'ler söz konusu elementin bilinen bir element olmadığı sonucuna ulaştılar. 1896 yılı boyunca tonlarca uranyum filiz kalıntısını kaynatıp süzdüler. Bu çalışmalar sonucunda 1898'de "polonyum" elementini buldular.

Polonyum çıkarıldıktan sonra geri kalan posa üzerinde yaptıkları çalışmalar sonucunda "radyum" elementini buldular. Radyum elementi bugün kanserin ve bazı deri hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır.

Sanayi çevrelerinden gelen ısrarlı taleplere karşın buluşlarını satma yoluna gitmeyen Curie'ler, 1903'de fizikte Nobel Ödülü'nü Becquerel ile paylaştılar. Marie Curie 1911 yılında ikinci kez Nobel Ödülü'nü aldı. Marie Curie Nobel Ödülü'nü alan ilk kadın, bu ödülü iki kere alan ilk bilim insanıdır.

Şekil 29: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.147)

Şekil 29'da bilim insanlarından bahsedilmiştir. 9 erkek bilim insanı ve 1 kadın bilim insanı yer almaktadır. Bunlar; Feynman, Newton, James Watt, Thomas Savery, Macellan, Galileo, Pisogor, Aristo, Gutenberg ve Marie Curie'dir.

Tablo 26: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Bulunan Bireylerin Diğer Alanlarda Yer Alma Sıklığı

	Ekoyay Yayınları		MEB Yayınları	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Girişimci	0	0	1	0

Tablo 26’da MEB Yayınları’nda bir kadın girişimci yer almıştır. Ekoyay Yayınları’nda kadın girişimciye yer verilmemiştir.

3. ÜNİTE

Kadın Girişimci Vize Sorunu Yaşanan ABD’ye Halılarıyla Girdi

İzmir’de, tasarladığı halılarla 11 ülkeye ihracat yapan genç kadın girişimci, Türkiye ile vize problemi yaşanan ABD’ye kendisi giremedi ama halıları girmeyi başardı. Müşterisiyle görüşmek için ABD’ye gitmeyi planlarken vize krizinin gündeme geldiğini belirten girişimci, “Müşteri ile görüşmeye gidecektim ki vize krizi yaşandı ve ABD’ye gidemedim. Ancak müşterim halıyı almaya niyetli olduğu için İstanbul’a geldi ve görüşme yaptık. Halıların dokuması bittiği zaman inşallah ABD’ye yollayacağız.” (Genel Ağ haberinden düzenlenmiştir.)²

Şekil 30: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.120)

Şekil 30’da kadın girişimci örneği verilmiştir.

7. sınıf MEB Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

KÜLTÜR VE MİRAS

Görsel 2.16: Marco Polo (Temsili)

Marco Polo (Marko Polo) XIII. yüzyılın sonlarında Asya'yı boydan boya geçip Çin'de Moğol imparatorunun sarayını ziyaret etmişti. Polo'nun "Travels" (Seyahatler) adlı kitabında anlatılan Asya'nın zenginliklerine ulaşma düşüncesi Avrupalıların keşif seyahatlerine başlamasında etkili oldu. Marco Polo'nun yazdıklarından etkilenen gemicilerden biri de Cenovalı Kristof Kolomb'tur (Kıristof Kolomp).

Kristof Kolomb yolculuğa çıkarken yaptırdığı Santa Maria (Santa Maria) adlı, okyanus şartlarına dayanıklı gemisine güveniyordu. Elinde Martellus'un (Martelyus) çizdiği harita ve yanındaki pusula sayesinde kaybolmayacağı düşüncesi ile denize açıldı ve sürekli batıya doğru ilerledi. Kolomb, günlük notlarında onu harekete geçiren düşüncenin İslam dünyasını arkadan kuşatmak, Hindistan ticareti için deniz yolunu açmak, Batı ve Doğu Hristiyanlarının iş birliğiyle Kudüs'ü almak olduğunu açıklamaktadır. Kolomb bu sayede İspanyol Hükümdarı Ferdinand'tan (Ferdinant) büyük destek almıştır.

Görsel 2.17: Kristof Kolomb

Şekil 31: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.65)

Şekil 31'de Marco Polo ve Kristof Kolomb'tan bahsedilmektedir.

2. ÜNİTE

Kristof Kolomb 12 Ekim 1492'de Atlantik Okyanusu'nu aşarak Amerika kıtasındaki Bahama Adaları'na ulaşan ilk Avrupalı olmuştur. Fakat Kolomb ulaştığı yerin Amerika kıtası olduğunun farkında değildi. O, yola çıkış hedefi olan Hindistan'a ulaştığını sanıyordu. Kolomb Amerika kıtasının yerli halkını da "Hintli" olarak adlandırmıştır. Yerli halk Kolomb ve adamlarını büyük bir konukseverlik ve cömertlikle karşılamışlardır.

Portekizli denizci Bartolomeu Dias (Bartelmi Diyaz) yelkenli gemisiyle Afrika kıtasının güneyinden dolaşarak Ümit Burnu'nu keşfetti. Portekizli Vasco da Gama (Vasko dö Gama) 1498 senesinde Afrika'dan Hindistan'a deniz yolu ile ulaşmayı başardı.

Magellan (Macellan) adlı İspanyol kâşif dünyayı dolaşarak Dünya'nın yuvarlak olduğunu kanıtlayan ilk kişidir. Magellan'ın Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlamasıyla Avrupa'da Dünya'nın düz olduğunu söyleyen kilise ve din adamlarına duyulan güven azaldı.

Görsel 2.19: Amerigo Vespucci (Temsili)

Amerigo Vespucci (Ameriko Vespuçi) yaptığı deniz seyahati ile 1507 yılında Amerika'ya ulaştı. O geldiği yerin yeni bir kıta olduğunun farkında idi. Mektuplarında keşfettiği topraklardan yeni dünya olarak bahseder. Onun adından esinlenilerek kıtaya Amerika adı verilmiştir.

Görsel 2.18: Magellan (Temsili)

Coğrafi keşiflerle çoğu tüccar ve denizci olan birçok Avrupalı yeni keşfedilen topraklara gidip yerleştiler. Keşfedilen yerleri sömürge haline getirdiler. Özellikle İspanyol ve Portekizliler geniş topraklar elde ederek ilk sömürge-leri kurdular. Sömürge topraklarındaki insanların bir kısmını köleleştirdiler. Buralardan elde ettikleri altın, gümüş, elmas gibi değerli madenleri Avrupa ülkelerine taşıdılar.

Şekil 32: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.66)

Şekil 32'de Amerigo Vespucci ve Magellan'dan bahsedilmiştir.

Avrupa'da Reform

Hristiyanlık XVI. yüzyıla gelinceye kadar Katolik ve Ortodoks olmak üzere iki mezhepten oluşuyordu. Katoliklerin dinî lideri olan papa Roma'da Ortodoksların dinî lideri olan patrik ise İstanbul'da bulunuyordu. Kilise ve din adamları geniş topraklara sahiptiler ve zengin bir hayat sürüyorlardı. Halk ve saray üzerinde siyasi ve dinî baskı uygulayan kilisenin zenginliği halkı ve soyluları rahatsız ediyordu.

Rönesans Dönemi'nde klasik eserler ve İncil farklı dillere çevrilerek matbaa ile çoğaltıldı. Böylece Avrupalılar İncil'i daha iyi anladılar ve İncil'de yazarların kilisenin söyledikleriyle uyuşmadığını fark ettiler. Coğrafi keşifler ve Rönesans'la ortaya çıkan bilimsel gerçekler sayesinde Avrupalılar kilisenin öğrettiklerini sorgulamaya başladı. Böylece insanlar kilisenin *endüljans* (cennetten arsa satma) ve *aforoz* (dinden çıkartma) uygulamalarına karşı çıkmaya başladı.

Görsel 2.21: Martin Luther (Temsilî)

Hristiyan din adamı olan Martin Luther (Martin Luter) 95 maddeden oluşan bildirisinde kilisenin yaptıklarının doğru olmadığını dikkat çekti. Luther, Papa tarafından aforoz edildi. Luther'i destekleyen prensler sayesinde Reform hareketi Almanya'da başladı. Daha sonra Fransa, İngiltere ve tüm Avrupa'ya yayıldı. Avrupa'da yüzyıl süren din savaşları başladı. Reform Hareketleri sonucunda Avrupa'da Protestanlık, Kalvenizm ve Anglikanizm gibi yeni mezhepler ortaya çıktı. Kilisenin eğitim ve öğretim işlerinden uzaklaştırılmasıyla eğitimde laiklik sağlandı. Kilise'nin kontrolü ve baskısının sonucu ortaya çıkan skolastik düşünce yerini araştırmacı ve sorgulayıcı bilim anlayışı olan pozitif düşünceye bıraktı. Krallar üzerindeki kilise baskısı ve tehdidi sona erdi. Soylular kilisenin elindeki topraklara el koydu.

Aydınlanma Çağı

Rönesans ve Reform Hareketleri'nin etkisiyle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupa'da bilim, sanat, felsefe ve siyaset alanlarında gelişmelerin yaşandığı döneme Aydınlanma Çağı denir.

Aydınlanma Çağı'nda her konuda aklın üstünlüğüne, bilimsel araştırmalarda doğayı incelemeye, deney ve gözlem yapmaya önem verildi. Galileo (Galile) Dünya'nın Güneşin etrafında döndüğünü 1610'da bastırdığı kitabında anlattı. Dr. Harvey (Harvin) 1628'de tıp alanında çalışmalar yaptı. Descartes (Dekart) analitik geometriyi geliştirdi. Mozart müzik alanında dünyaca bilinen eserler verdi. Aydınlanma Çağı düşünürleri hemen hemen her konuyu incelediler. Toplum, doğa, insan, siyaset, ekonomi ve tarih alanında yeni fikirler ve düşünürler ortaya çıktı. Aydınlanma Çağı'nda meydana gelen bilim ve teknolojiye gelişmeler Sanayi

Şekil 33: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.69)

Şekil 33'te Rönesans etkisi ile her alandan bilim ve sanatçılara örnekler verilmiştir. Burada yine hiçbir kadın sanatçı ve bilim insanı bilgisi ve görseline yer verilmemiştir.

Görsel 5.36

sanayi odaları, esnaf odaları, belediyeler i kılalım." (Genel Ağ haberinden düzenlen-

Şekil 34: Yedinci Sınıf MEB Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.178)

Şekil 34'te erkek- erkek ile bir arada aynı mesleklerde gösterilmiştir.

7. sınıf Ekoyay Yayınları sosyal bilgiler ders kitabından seçilen görseller;

4.8

Johannes Gutenberg ve matbaası (Temsili)

1455'te Johannes Gutenberg (Yohan Gutenberk) ayrı ayrı hazırlanmış kurşun harfleri yan yana dizerek baskı yapan matbaayı icat etti. Aslında matbaa ilk olarak 6.yüzyılda Çin'de kullanılmaya başlandı. Çinliler tahtaların üzerine oyarak harf ve resimleri mürekkep yardımıyla kâğıda basıyorlardı. Çinlilerin bu icadı 9. yüzyılda Uygur Türkleri tarafından da kullanılmaya başlandı. Böylece ilk Türkçe kitaplar basıldı. Bu dönemde Müslümanlar tarafından da kullanılmaya başlanan matbaa Haçlı Seferleri sonrasında Avrupalılar tarafından öğrenildi ve geliştirildi. Böylece kitapların elle yazılarak çoğaltılması Giderek azaldı ve çok sayıda kitap hızlı bir şekilde basılmaya başlandı.

4.9

Thomas Edison

1877'de Thomas Edison (Tamis Edisın) gramofonun öncüsü olan fonografi icat etti. Bu icatla sesleri kaydettikten sonra dinlemek mümkün oldu. Günümüzde ses kaydı yapmak ve kaydedilen sesleri dinlemek için ses kayıt cihazları, cep telefonları gibi çok daha küçük aletleri kullanmaktayız.

4.10

Guglielmo Marconi

1894'te Guglielmo Marconi (Gulyelmo Markoni) radyo dalgalarıyla deneyler yaparak radyonun geliştirilmesine öncülük etti. 1921'de radyo programları yayımlayan radyo istasyonları kurulmaya başlandı. Günümüzde daha çok haber ve müzik dinlediğimiz radyolar, televizyonların yaygınlaşmasından önce insanların ülkeleri ve dünya ile ilgili bilgi aldıkları başlıca araçtı.

4.11

John Logie Baird

1925'te John Logie Baird (Con Logi Biirt) mekanik televizyonu icat etti. Televizyonun geliştirilmesinde farklı bilim insanlarının katkıları oldu. İcat edildiği dönemdeki aksine günümüzde televizyonlar renkli ve çok daha net görüntülerle yayın yapmaktadır.

2.76

İspanyol kâşif Pizarro, İnka kralını tutsak aldı. Pizarro, fidye karşılığı serbest bırakacağını söylemesine rağmen fidyeyi aldıktan sonra kralı ve kralın baltından binlerce kişiyi öldürdü.

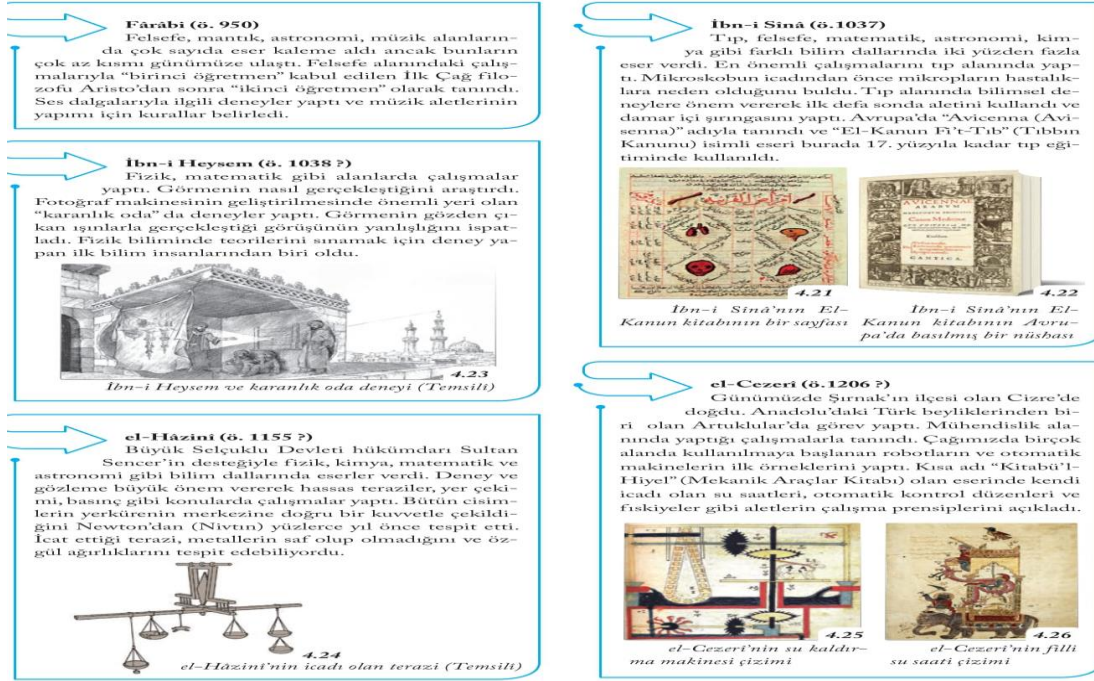

2.77

Afrika'dan gemilerle Amerika'ya taşınan kölelerin önemli bölümü yolda ölüerken Amerika'ya ulaşabilenler tarlalarda çalışmaya zorlandı.

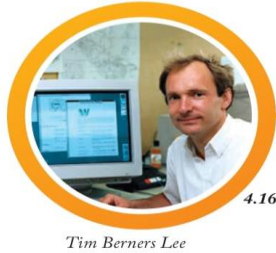
Şekil 35: Yedinci Sınıf Ekoyay Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.131)

Bu bölüm de mucitler ve icatlarından bahsedilmiştir. Kadın mucitlere dair herhangi bulguya rastlanmamıştır.

Şekil 36: Yedinci Sınıf Ekoyay Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.136)

Bu bölüm de bilim insanları ve çalışmalarından bahsedilmiştir. Burada kadın bilim insanına yer verilmemiştir.

Tim Berners Lee

1969'da Amerika Birleşik Devletleri'nde mühendisler birbirinden kilometrelerce uzaklıktaki bilgisayarları telefon hatlarıyla birbirine bağladılar. Bilgisayarların aralarında mesaj alışverişini yapabilmelerini sağladılar. ARPANET adı verilen bu ağ genel ağın öncüsü oldu. Genel ağ birçok bilim insanının katkılarıyla geliştirildi. Bunlardan biri olan Tim Berners Lee (Tim Börnırs Li), 1989'da Dünya Çapında Ağ'ı (www) icat ederek genel ağ aracılığıyla web (web) sitelerinin bilgisayarlarda görüntülenmesini sağladı. Genel ağ günümüzde bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında önemli yere sahiptir. Artık büyük boyuttaki dosyalar nedeniyle cihazların kapasitesi yetersiz kaldığından bulut teknolojisi adı verilen sistemle dosyaları genel ağ üzerinde depolayabilmek mümkündür. Bulut teknolojisi ile genel ağa bağlı bir cihazla bu dosyalara ulaşılabilir. Bu da bilgiyi depolamayı, yaymayı ve aktarmayı çok kolaylaştırmıştır.

Şekil 37: Yedinci Sınıf Ekoyay Yayınları Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (s.133)

Bilim insanı Tim Bernes Lee'den bahsedilmiş bilim dünyasına katkısı anlatılmıştır ve kadın bilim insanına rastlanılmamıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

5.1 Sonuç ve Tartışma

Ders kitapları çerçevesinde incelenen sosyal bilgiler 4. 5. 6 ve 7.sınıf ders kitapları cinsiyet eşitliği bağlamında incelenmesinin yapıldığı çalışmada, cinsiyet eşitliği ile ilgili her sınıf düzeyinde farklı farklı sonuçlar elde edilmiştir.

İncelenen ders kitaplarında bireylerin yer alma durumu incelenerek her iki cinsiyete ne oran da yer verildiği tespit edilmiştir. Ders kitaplarının erkek merkezli bir aktarım yaptığı kadının geri plan da kaldığı bir aktarım yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarında MEB ve özel yayınevleri incelendiğinde erkekler 423 kez ve erkek çocuk 224 kez toplamda 647 kez yer almışlardır. Kadınlar ise 291 kez, kız çocukları 263 kez toplamda sadece 554 kez ders kitaplarında yer almışlardır.

Birinci Alt Probleme İlişkin sonuçlar

Bu kısımda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına (2018) ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

İncelenen sosyal bilgiler dersi öğretim programında cinsiyet eşitliği ile ilgili doğrudan bir kazanıma rastlanılmamış, kazanımlarda dolaylı olarak yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Altıncı sınıfta kadın ile ilgili doğrudan bir kazanım (Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder) mevcuttur. Diğer sınıflarda kadın ile ilgili doğrudan bir kazanım yer almamaktadır.

Dört ve beşinci sınıfta bir öğrenme alanı ile ilişki bulunmuş. Altı ve yedinci sınıflarda üçer öğrenme alanı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Bu kısımda 4. Sınıf Tuna Yayınları sosyal bilgiler kitabına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre kadın-erkek sözcüğü yer alma sıklığı; İncelenen 4. Sınıf Tuna Yayınları 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında nicel verilere bakıldığı zaman kadın (23) sözcüğüne yer verilirken onu erkek (16) izlemektedir. Kitapta kadın sözcüğü %59 oranında, erkek sözcüğüne ise %41 oranında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum erkeklerin isimleri ile anılmasından kaynaklanmaktadır. Tarihi şahsiyetler, kaşifler, seyyahlar, mucitler vb. genellikle erkeklerden oluştuğu için bu isimlerle anılmıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre resimlerde yer alma sıklığı; Buna göre en çok kız çocuk (117) görseline yer verilirken onu erkek çocuk (99), erkek (59), kadın (42) izlemektedir. Kitapta en çok kız çocuk görseline %36,9 oranla, erkek çocuk %31,2 oranla, erkek görseline %18,6, en az da kadın görseline %13,3 oranla yer verilmiştir. Görseller ve resimlerde kız çocuklarına ağırlık verilmiş fakat kadın görselleri, erkek görsellerinin gerisinde kalmıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre mesleklerde yer alma sıklığı; kadınlarda en çok tekstil işçisi olarak çalıştıkları görülmüştür. Erkeklerde ise en çok mucit/bilim insanı yer almaktadır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak yer alma sıklığı; on beş tane bilim insanına yer verilmiştir bunların hepsi erkek bilim insanıdır. Kadın bilim insanına yer verilmemiştir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Bu kısımda 5. sınıf Ata ve MEB Yayınları sosyal bilgiler kitaplarına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre kadın-erkek sözcüğü yer alma sıklığı; Cinsiyetlerine göre kadın-erkek sözcüğünün yer alma sıklığı; Buna göre en çok kadın (24) sözcüğüne en çok Ata Yayınlarında yer verilirken onu kadın (11) MEB Yayınları ve erkek (5) Ata Yayınları ve erkek (1) MEB Yayınları izlemektedir. Kitapta kadın sözcüğü en fazla MEB Yayınlarında %92 oranla onu Ata Yayınları %83 oranla yer almaktadır. En fazla erkek sözcüğü Ata Yayınlarında ise %17 oranla onu MEB Yayınları %8 oranla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum erkeklerin isimleri ile anılmasından kaynaklanmaktadır. Tarihi şahsiyetler, kaşifler, seyyahlar, mucitler vb. genellikle erkeklerden oluştuğu için bu isimlerle anılmıştır

Bireylerin cinsiyetlerine göre resimlerde yer alma sıklığı; İncelenen 5. sınıf Ata Yayınları sosyal bilgiler ders kitabında kadın görseline %63 oranla (55) Ata Yayınları'nda yer verilmiştir. Erkek görseline %51 oranla (49) MEB Yayınları'nda yer verilmiştir. Erkek çocuk görseline %69 oranla (38) Ata Yayınları'nda yer verilmiştir. Kız çocuk görseline %51oranla (30) Ata Yayınları'nda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Görsellerde yukarıdaki oranlara göre kadın görselleri Ata Yayınları'nda MEB Yayınları'na göre daha çok yer almıştır. Erkek görselleri Ata Yayınları'nda MEB Yayınları'na göre daha çok yer almıştır. Kız çocuk görsellerinde her iki yayınlarında eşit oranda yer verilmiştir. Erkek çocuk görsellerinde ise MEB Yayınları Ata Yayın'larına göre daha çok yer vermiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre mesleklerde yer alma sıklığı; MEB Yayınları'nda ve Ata Yayınları'nda hem kadınlar hem de erkekler en fazla bilim insanı olarak yer almıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak yer alma sıklığı; Ata Yayınlarında iki tane kadın (Marie Curie ve Canan Dağdeviren) ve sekiz tane erkek bilim insanına yer verilmiştir. MEB Yayınları'nda da yine aynı şekilde iki tane kadın (Marie Curie ve Gözde Durmuş) ve sekiz tane de erkek bilim insanına yer verilmiştir.

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde elde edilen bulgulara dayanılarak Ata Yayınları'nın MEB Yayınları'na göre kadın konusunda daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Bu kısımda 6. Sınıf Anadol ve MEB Yayınları sosyal bilgiler kitaplarına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre kadın-erkek sözcüğü yer alma sıklığı; Buna göre en çok kadın (108) sözcüğüne %89 oranla MEB Yayınları'nda yer verilmiştir. Bu oran Anadol Yayınları'nda (99) %83 düzeyindedir. Erkek sözcüğüne (20) %17 oranla Anadol Yayınları'nda yer verilmiştir. MEB Yayınları'nda ise erkek sözcüğünün yer alma sıklığı (14) %11 düzeyinde sonucuna ulaşılmıştır. Tarihi şahsiyetler, kaşifler, seyyahlar, mucitler vb. genellikle erkeklerden oluştuğu için bu isimlerle anılmıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre görsellerde yer alma sıklığı; Buna göre en çok kadın görseline %69 oranla (55) MEB Yayınları'nda yer verilmiştir. Erkek görseline ise %40 oranla (33)

Anadol Yayınları'nda yer verilmiştir. Kız çocuk görseline %47 oranla (21) Anadolu Yayınları'nda, %53 oranında da (24) MEB Yayınları'nda rastlanmıştır. Erkek çocuk (28) görsellerine de en fazla MEB Yayınları'nda %62 oranında (28) yer verilmektedir. Anadolu Yayınları'nda ise bu oran %38 (17) düzeyinde sonucuna ulaşılmıştır.

Görsellerde yukarıdaki oranlara göre kadın görselleri MEB Yayınları'nda Anadolu Yayınları'na göre daha çok yer almıştır. Erkek görselleri MEB Yayınları'nda Anadolu Yayınları'na göre daha çok yer almıştır. Kız çocuk görsellerine MEB Yayınları'nda Anadolu Yayınları'na göre daha çok yer vermiştir.

Erkek çocuk görsellerinin sayısal olarak, MEB Yayınları'nda Anadolu Yayınları'na göre daha fazla bulunduğu tespit edilmiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre mesleklerde yer alma sıklığı; MEB Yayınları'nda en çok görülen kadın mesleği milletvekili, en çok görülen erkek mesleği filozof/ düşünür şeklindedir. Anadolu Yayınları'nda kadınlarda en çok halı dokumacılığı, erkelerde en çok mutasavvıflık olmuştur.

Bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak yer alma sıklığı; MEB Yayınları'nda iki tane (Esra Karamürsel Akpek ve Feryal Özel), Anadolu Yayınları'nda bir tane kadın bilim insanına (Canan Dağdeviren) verilmiştir.

6. sınıf bağlamında nicel veriler sonucunda MEB Yayınları'nın Anadolu Yayınları'na göre kadın konusunda daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuçlar

Bu kısımda 7. sınıf Ekoyay ve MEB Yayınları sosyal bilgiler kitaplarına ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre kadın-erkek sözcüğünün yer alma sıklığı; Buna göre MEB Yayınları'nda %72 oranında (54) kadın sözcüğüne yer verilirken, %28 oranında (21) yer verilmiştir. Ekoyay Yayınları'nda ise %54 oranında (20) kadın sözcüğüne yer verilirken, %46 oranında (17) erkek sözcüğüne yer verilmiştir. Bu durum erkeklerin isimleri ile anılmasından kaynaklanmaktadır. Tarihi şahsiyetler, kaşifler, seyyahlar, mucitler vb. genellikle erkeklerden oluştuğu için bu isimlerle anılmıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre görsellerde yer alma sıklığı; Buna göre en çok erkek görseli %52 oranla (96) Ekoyay Yayınları'nda yer verilmiştir. Kadın görseline ise %54 oranla (44) MEB Yayınları'nda yer verilmiştir. Kız çocuk görseline ise en fazla %67 oranla (28) Ekoyay Yayınları'da yer verilmiştir. Erkek çocuk görseli %68 oranla (17) Ekoyay Yayınları'nda rastlanmıştır. 7.sınıf diğer sınıf sosyal bilgiler ders kitapları içerisinde en çok erkek görseli olan sınıf olduğu tespit edilmiştir.

Bireylerin cinsiyetlerine göre mesleklere göre yer alma sıklığı; meb yayınlarında kadınlar en çok öğretmen olarak verilirken erkeler ise en çok mucit/ bilim insanı olarak verilmiştir. Ekoyay yayınlarında ise kadınlar en çok doktor, turist, biyoteknolog ve milletvekili olarak eşit oranda verilmiş, erkekler ise bilim adamı/ mucit olarak yer almıştır.

Bireylerin cinsiyetlerine göre bilim insanı olarak yer alma sıklığı; Ekoyay Yayınlarında kadın bilim insanı bulunmamaktadır. Erkek bilim insanının sayısı ise otuzdur. MEB yayınlarında bir tane Marie Curie'den bahsedilmiş erkeklerde ise yirmi beş bilim insanından bahsedilmiştir.

7. sınıf bağlamında nicel veriler sonucunda MEB Yayınları Ekoyay Yayınlarına göre kadın konusunda daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Genel sonuç olarak kadınların ders kitaplarında erkeklere göre daha az yer aldığı, ders kitaplarında erkek ve kadın eşitliği konusunda dengesizlik yer aldığı ve kadın konusunda hassas davranmadığı, kadının erkeklere göre geri planda kaldığı görülmüştür. 5. Sınıfta özel yayın evi 6. Ve 7. Sınıflarda ise MEB Yayınevi nicel sonuçlara göre kadın konusuna daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde; Helvacıoğlu (1994) “1928’den 1994’e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik” adlı araştırmasında ders kitaplarında kadınların geri planda olduğu ve geleneksel rollerin sıklıkla kadına atfedildiğini, erkek merkezli aktarım olduğunu tespit etmiştir. Esen Severge (1998) “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi” adlı çalışmasında erkek çocukların kızlardan, erkeklerin ise kadınlardan daha fazla yer aldığı ve kadınların genellikle ev çevresinde erkeklerin ise dış mekânda gösterildiğini ve erkek çocukların metinlerden ana karakter olduğunu tespit etmiştir. Asan (2006) “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algısının Saptanması” adlı çalışmasında MEB tarafından okutulan 28 ders kitabını resimler ve metinler açısından incelemiş erkek resimlerinin kız resimlerine göre

daha fazla yer aldığını tespit etmiştir. Diktaş (2010) “Gender Representations In EFL Coursebooks: A Comparative Study of Textbooks Designed by Ministry of Education of Turkey and Non-Turkish Publisher” adlı çalışmasında MEB tarafından hazırlanan İngilizce ders kitaplarında görsel ve metinlerde erkeklerin baskın olduğunu, kadınların ders kitaplarında daha az görünmekte ve metinlerde az temsil edilmekte olduğunu aktarmıştır. Kitiş Çınar (2013) “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet” adlı çalışmasında Türkçe ders kitaplarını incelemiş kadınların görseller de ve meslekler de erkeklere göre geri planda kaldığını erkekler kadar geniş bir yelpaze de anlatılmadığı, kitaplarda cinsiyetçi ifadeler olduğu sonucuna varmıştır. Kükrer (2015) “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yönüyle Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi” adlı çalışmasında ders kitaplarında metin ve görsellerde kadınların erkeklerden daha az yer aldığını erkeklerin daha fazla ön planda olduğunu tespit etmiştir. İzmir Kaptan ve Turgut (2019) “Sosyal Bilgiler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği” adlı araştırmasında 2018 sosyal bilgiler programını incelemiş ve program da cinsiyetçi söylemlere rastlamadıklarını, kadın ile ilişkili bir kazanım yer aldığından bahsetmişlerdir. Program da sadece bir kazanımda kadın ibaresi geçmesinin, kadın konusuna, kadın sorunlarına, kadın haklarına vs. yeteri önemin verilmediğini belirtmiş, ifade edildiği üzere sosyal bilgiler öğretim programı cinsiyet eşitliğinde önemli bir paya sahiptir.

Sonuç olarak ilgili araştırmalar ile incelenen ders kitapları sonuçları birebir örtüşmektedir.

5.2 Öneriler

Bu araştırmada öneriler, elde edilen bulgu ve sonuçlara dayanılarak aşağıda sunulmuştur.

- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında 4,5,6,7. sınıflarda bir tane doğrudan kadın ile ilgili kazanım oluşturulabilir.
- Ders kitaplarında metin ve görsellerin daha özenle seçilmesi ve yer verilen kadın erkek temsillerinin dengeli olması ve konu içeriğine aykırı olmadan kadın ve erkek eşitliği sağlanması gerekmektedir.
- Kadınların mesleklerde daha çok ve daha geniş yelpazede yer verilmeli ve bilim insanlarında verilen kadınların sayıları artırılabilir.
- Ders kitaplarında girişimci kadın örneklerine daha fazla yer verilmelidir.
- Farklı alanlarda kadın konusunda daha çok çalışmaya yer verilebilir.
- Eğitim fakültelerinde ders kitabı inceleme dersinin zorunlu olması faydalı olabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2019). Türk kültür ve devlet geleneğinde kadın. *İnsan ve İnsan*, 6(21), 395-411.
- Acun, F. (2007). Görsel verilerde kadın imajı (1923-1960). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(16), 91-112.
- Açıl, O. (2016). İlk Türk devletlerinde kadın algısı ve kadın hakları. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 63-72.
- Akarsu, A. H., Yılmaz, A. ve Geçit, Y. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen eğitimi programlarının yapısı: 2006-2018 programlarının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 23-60.
- Akdağ, H. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2005 sosyal bilgiler programında yer alan bazı kavramları anlama düzeyi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (I), 208-229.
- Akpınar, B., & Aydemir, H. (2012). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-53.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605-626.
- Aksoy, İ. (2017). Toplumsal ve siyasal süreçte Türk kadını. *Yasama Dergisi*, 32, 8-20.
- Akyılmaz, G. (2017). Osmanlı Devleti'nde kadınların mülkiyet hakları ve karşılaştıkları hukuki sorunlar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 325-364.
- Akyüz, Y. (2016). *Türk eğitim tarihi*. İstanbul: Pegem.
- Alkan, V., Şimşek, S., & Erbil, B. A. (2019). Karma yöntem deseni: öyküleyici alanyazın incelemesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 559-582.
- Altun, Arslan, Y. & Yazgan, Ç. (2004). Lise matematik ders kitaplarının kullanım şekli ve sıklığı. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 131-147.

- Arı, K., Çavuş, H. ve Sağlık, N. (2010). İlköğretim 6. sınıflarda geometrik kavramların öğretiminde etkinlik temelli öğrenimin öğrenci başarısına etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), 99-112.
- Arsal, S. M. (2014), *Türk tarihi ve hukuk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Asan, H. T. (2006). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kocaeli.
- Aslan, B., Okumuş, O. ve Koçoğlu, Y. (2015). Ortaöğretim tarih ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğunun incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/37, 689-699.
- Ataseven, B. (2012). *Sosyal bilimlerde veri kalitesi ve ölçüm teknikleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Avcı, M. (2012) *Türk hukuk tarihi dersleri*. Konya: Mimoza.
- Aydın, A. (2010). Kimya ders kitabının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, Sayfa 207-224.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1939). *Sosyoloji*. İstanbul: Sebat Yayınevi.
- Bars, M. E. (2014). Türk kahramanlık destanlarında kadın tipleri. *International Journal of Languages' Education and Teaching (IJLET)*. 3, 122-140.
- Başaran, M. (2019). *Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bebe, H. İ. ve Ünlü, M. (2012). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinin coğrafya içeriği açısından yeterliliği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 260-286.
- Bektaş, Ö. (2006). İlköğretim 4-5. sınıflar sosyal bilgiler programında “Atatürkçülük” konuları ve bu konuların öğreniminde öğretmen rolü. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 69-107.

Büyükalın, F. (2003). Ders kitabı ve öğretim programı ilişkisi, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Çakır, S. (2016). *Osmanlı kadın hareketi*. İstanbul: Metis.

Çatak, M. (2015). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, 62 (62), 69-94.

Çavdar, D. (2015). Millî Mücadele’de kahraman Türk kadınları. *Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi*, 16, 62-65.

Çelik, H. (2016). Tarihî süreçte Türk kadını imgesinin sosyal bilgiler güncel ders kitaplarına yansımaları. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 263-279.

Çınar, E. K. (2013). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Doğan, Y., & Torun, F. (2018). Sosyal bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor? *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 111-125.

Doğanay, A. (2004). “Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır?” *Dokuz Eylül Üniversitesi, I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğleri* (15-17 Mayıs), İzmir.

Dulum, S. (2006). *Osmanlı Devleti’nde kadının statüsü, eğitimi ve çalışma hayatı*. (1839-1918). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Eskişehir.

EARGED, (2008). *İlköğretim Okulu Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi*. www.meb.gov.tr adresinden erişilmiştir.

Erdem, A. R. (2005). *Etkili ve verimli (nitelikli) eğitim*. Anı Yayıncılık, Ankara.

Erden, M., & Akman, Y. (2004). *Gelişim ve öğrenme* (13. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Ergin, M. (2017). *Dede Korkut kitabı*. Ankara: TTK.

Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi*. I-II, İstanbul: Eser.

Ersoy, E. (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19/2. 209-230.

Esen Sevrge, Y. (1998). *Ders kitaplarında cinsiyetçilik (ilköğretim ders kitapları üzerinde yapılmış bir içerik çözümlemesi)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Esen, Y., & Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.

Fidan, N. (1986). *Okulda öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Gelişli, Y. (2004). Osmanlı İmparatorluğu'ndan modern Türkiye'ye kadınların eğitimi. *Doğu Avrupa'da Çalışma ve Sosyal İşler Dergisi*. 7 (4), 121-135.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (C. Güzel, Çev.). Ankara: Kırmızı Yayınları, 642-644.

Göçer, A. (2008). İlköğretim türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/1, s. 197-210.

Göksel B. (1998). *Çağlar boyunca Türk kadını ve Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gülersoy, A. E. (2012). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)* ISSN: 2146-9466, 2(1), 8-26.

Gümüsoğlu, F. (2016). *Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet 1928'den günümüze*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi. İstanbul.

Helvacıoğlu, F. G. (1994). *1928'den 1994'e ders kitaplarında cinsiyetçilik*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü, İstanbul.

İbret. B. & S. Kaymakçı (Ed.), *Sosyal bilgiler ve toplum*. Ankara: Pegem Akademi.

İnalcık, H. (2009). *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu üzerine araştırmalar-I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.

İzmir Kaptan, E. & Turgut, T. (2019). *Sosyal bilgiler ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği*.

- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal cinsiyet ve kadının konumu: Türkiye'de yakın zamanlardaki değişimi anlamak*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataşer, B. (2017). *Sultan II. Abdülhamit dönemi eğitim politikası üzerine bir değerlendirme*. The Journal of Academic Social Science Studies, 4 (57), 423-434.
- Kavuncu, M. (1999). *Osmanlılarda aile ve kadın. Dini Araştırmalar*, 1(4), 143-168.
- Kaya, G. G. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin ilkökul 3. sınıf fen bilimleri ders kitabına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Kılıç, A. ve Seven, S., (2002). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kocacık, F. & Gökkaya, V. B. (2005). *Türkiye'de çalışan kadınlar ve sorunları*. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(1), 195- 219.
- Köprülü, M. F. (1981). *Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu*. İstanbul: Ötüken.
- Köse, M. (2004). *Tarih öğretiminde kadın imajının yeniden inşası*. İstanbul: Birleşik.
- Kurtdede Fidan, N., & Gedik, H. (2019). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabında yer alan değerler. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(16), 251-272.
- Mazlum, M. & Mazlum, F. S. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-18.
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı* (ilkökul ve ortaokul 4, 5, 6. ve 7. sınıflar). Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- NCSS (1993). *The social studies professional*. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- Oakley, A. (2016). *Sex, gender and society*. New York: Routledge.
- Ortaylı, İ. (2001). *İmparatorluğun en uzun yüzyılı*. İstanbul: İletişim.

- Öztürk, C. & Otluoğlu, R., (2003). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem.
- Öcal, A., & Yiğittir, S. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Kırıkkale Örneği)*.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33).
- Öztürk, Ö. (2011). *Türkiye’de kadına yönelik şiddet*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye.
- Öztürk, T. ve Zayimoğlu-Öztürk, F. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Çevre Eğitimi Açısından Analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1533-1550.
- Pehlivan, P. V. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 497-521.
- Seçken, N., Yılmaz, A., & Morgil, F. İ. (1998). Öğrencilerin kimyasal olay ile ilgili çevre ve yaşam arasında kurdukları ilişkilerin araştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(14).
- Sığrı, Ü. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri (1. Basım)*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Somel, S. A. (2000). Osmanlı modernleşme döneminde kız eğitimi. *Kebikeç*, 10, 223-238.
- Sönmez, V. (2012). *Eğitim felsefesi*, 11. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Süleymanov, A. (2009). Çağdaş Türk toplumlarında aile ve evlilik ilişkileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (17), 7-17.
- Şimşek, A. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tatan, M., Demir, F. B., & Haçat, S. O. (2020). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Kadın İmajı (1968-1998-2005-2018). *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 68-79.
- Tekin, S. (2010). Osmanlı’da kadın ve kadın hapisaneleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29 (47), 83-102.
- Terzioğlu, Z. (2010). *Türk kadını siyaset sahnesinde (1930-1935)*. İstanbul: Giza.

- Turan, O. (1993). *Türk cihan hakimiyeti mefkuresi tarihi*. İstanbul: Ötüken.
- Turan, R. (2018). Eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında 2018 yılında gerçekleştirilen güncelleme üzerine genel bir değerlendirme. *Uluslararası İnsan, toplum ve Spor Bilimleri Sempozyumu Tam Metin Bildiriler Kitabı*, 602-619. (12-16 Eylül), Çorum-Ankara, Türkiye.
- Turan, R. (2020). “2017 sosyal bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Aksaray ili örneği). *Mavi Atlas*, 8(2), 256-277.
- Tümerdem, Y. (1986). Atatürk ve çağdaş Türk kadını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 3/7. Kasım s.151.
- Ulusoy, K. (2007). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih ve ahlâk eğitimi ilişkisi üzerine görüşleri (Sakarya ili örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 155-177.
- Ünal, F. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan halk kültürü öğelerinin değerlendirilmesi. *Journal Of Social Sciences/Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(14).
- Ünsal, Y., & Güneş, B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB ilköğretim 4. sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 107-120.
- Yavuz, Ö. (2015). *Kadınların toplumsal hayata katılımında yerel yönetimlerin rolü*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2004). Türk kültüründe kadın. *Milli Folklor*, 16 (61), 111-123.
- Yurtsever, K. (2011). *İlköğretim II. kademe öğretmenlerinin öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkiye.
- Yüksel, S, R. (2014). Türk Medeni Kanunu bakımından kadın-erkek eşitliği. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (2), 175-200.

Tez Değerlendirme Formu

Aksaray Üniversitesi Tez Değerlendirme Formu		
Öğrencinin Adı Soyadı: Ceren Küçük Karaca		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	✓
2	Kapakdaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	✓
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	✓
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	✓
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	✓
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	✓
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	✓
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	✓
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	✓
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	✓
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	✓
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	✓
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	✓
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	✓
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	✓
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	✓
Atıf Yöntemi APA 6		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	✓
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	✓
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	✓
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	✓
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	✓
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	✓
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	✓
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	✓

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Öğrencinin imzası